№ 55 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 13 ՄԱՐՏԻ

1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 13 ՄԱՐՏԻ № 55

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի։
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը։
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—58.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

ՄԱՐՏԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 9 ՌՈՒԲ.

Բաժանորդագրվել կարելի է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած։
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ, ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԻՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торг. Дома Л. и Э. Метцль и К°, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

1913 թւի տարեկան բաժանորդները, որոնք առ 1-ն յունվարի 1914 թ. լրիւ վճարած կլինեն բաժանորդավճար 10 ռուբլին, ձրիաբար կը ստանան հետևեալ 2 գրքերը. 1) «Մշակ» եւ հայ կինը» և 2) «Մշակի» քառասնամեակ»։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ.

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Շաբաթ, մարտի 16-ին
ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹ. նախաձեռնութեամբ տեղի կունենայ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ
ՄԱՀՎԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻ ԱՌԻԹՈՎ:

Ծրագիր.
Ստ. Լիսիցեան.—Սունդուկեանի կենսագրութիւնը։
Ա. Ցարուխինեան.—Հայ հասարակութիւնը Սունդուկեանի երկերում։
Մ. Մատինեան.—Սունդուկեանի դրամատիկական արուեստը։
Ն. Աղբալեան.—Սունդուկեանի տաղանդի հարազատութիւնը։
Ե. Տէր Գրիգորեան.—Յիշողութիւններ Սունդուկեանի մասին։
Սկիզբն է երեկ. ժամը 8-ին: ✦ Տեղերի գները պակասեցված են:
(Կ. Գ.) առ. 195. 3—1

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

Արամ-Աբրաղեան հրապ. № 7.
Չորեքշաբթի, մարտի 13-ին կը կայանայ

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

I

Ներսիսեան դպրոցի գրականութեան ուսուցիչ Մ. ՄԱՏԻՆՃԵԱՆԸ
Կը դասախօսէ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԽՍԱՆՔԻ ՀԱՅԵԼՈՒՆ Է թեմայի վրա

II

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ օր. օր. Ա. Բարալեանի, Լ. Մալխասեանի, Ե. Մաճկալեանի, Մինասբէկեանի, պ. պ. Մ. Աղայեանի, գերասան Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆՈՒ, Մ. Պետրոսեանի, Ե. Սարգարեանի և ջութակահար Գ. Վրոյրի: Նուագակցում է Գ. Թէյմուրազեան։
Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8-ին։
Տեղերի գները 1 ր. 50 կոպէկից մինչև 50 կ.։ Աշակերտականները (սակաւաթիւ) 50 կ.։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ուրբաթ, մարտի 15-ին տեղի կունենայ

ԶՕԿ-ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ներկայացում

Բարեհաճ մասնակցութեամբ օր. օր. Կաֆեանի, Իսպանդարեանի, Մանուէլեանի, Մնացականեանի և պ. պ. Ահարոնեանի, Յակոբեանի, Հասան-Ջալալեանի, Դաւթեանի, բժ. Մելիք-Նուբարեանի, Փիրումեանի, Սերժի, Սողոմոնեանի, Խանդամիրեանի, Շահ-Նազարեանի և ուրիշների։
Կը ներկայացվեն՝ I զօկ բարբառով—«ԱԿՑԸՉՉԻ», կատակ 1 գործ. ագուլեցոց կեանքից, բժ. Ար. Զարգարեանի, II ղարաբաղցիների բարբառով՝ «ՇԿՕԼԻ ՀՈԿԻՄՊԱՐԾՈՒՄԸ» կոմ. 1 գործ. բժ. Ար. Զարգարեանի, թարգմ. Լէօի, և III «ԿԸՌԹ-ԿԸՌԹ» յայտնի վոդեվիլը։
Տեղերի գները սովորական օպերային են. աշակերտական 50 կոպ.։ Վաղորօք տոմսակները վաճառվում են Վելեամինովսկայա փող. 22, եղբ. Զարգարեանների գրասենեակում, և Երևանեան հրապարակում՝ Ա. Կաֆեանի մագազինում։
Սկիզբն է երեկոյեան 8 ժամին
Կարգադրիչ՝ բժ. Ար. Զարգարեանց
(Հ. ու.) առ. 186. 3—2

ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊ. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱՅԻ ՀՐԱՒԷՐՈՎ

ԳԱՍՏՐՈԼՆԵՐ
ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԽՄԲԻ
Ղեկավարութեամբ ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ

Չորեքշաբթի, մարտի 13-ին

ՎԵՐՋԻՆ ԳԱՍՏՐՈԼ

ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՆԵՐՈՎ
Երրորդ անգամ
Մասնակցութեամբ տիկ. ՄԱՅՍՈՒՐԵԱՆԻ

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

Դրամա 4 գործ. 12 պատկերով, Լ. Շանթի։
Սեփական դեկորներ և հագուստներ։ Երգեցիկ խումբ և երաժշտութիւն, յատկապէս այդ պիէսի համար հեղինակած։
ԽՄԲԻ ԿԱԶՄԸ. տ. տ. Աղամեան, Աշխէն, Արաքս, Աստղիկ, Մելիք-Շահնազար. պ. պ. Ահարոնեան, Անդրանիկ, Ալլահվերդեան, Ասլեան, Զարիֆեան, Շահխաթունի, Միրզոյեան, Ոսկանեան, Խաժակ, Սափարեան, Ստեփանեան և սեկցիայի սիրողները։
Բեմիխեօրական խորհուրդ
Ցուցարար՝ Թորոսեան
Տոմսակները վաճառվում են թատրօնի կասսայում։
Տեղերի գները 15 կ.-ից մինչև 1 ր. 50 կ.
Երեք հոգու համար լօժաներ 1 ր. 50 կ. և 2 ր.։
Աշակերտական տոմսակները 30 կ.։
Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8-ին։

ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի։
Բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, ՌԸՆՏԻ պրէպարատներով և վիրաբուժական միջոցով՝ ՊՆԵՎՄՕԹՕՐԱՔՍՈՎ։
Ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան ժամը 9—1-ը և երեկոյեան ժամը 5—8-ը։
Չքաւորներին առ. ժամը 9—10-ը ձրիաբար։
Սօլոլակ, Բէհբութեան փող. № 23 (անկիւն Դանովսկայա)։ Հեռախօս 7—92.
(ա. օ.) առ. 92. 100—28

Նոր չէ օսմանեան կառավարչական բծախնդրութիւնը Կիլիկիայի շրջանում։ Նա տարիների պատմութիւն ունի և այն էլ մի այնպիսի սգաւոր պատմութիւն, որը պարունակում է իր մէջ Ադանայի մարտիրոսագրութիւնը։

Օսմանեան կառավարութիւնը միշտ պատրուակներ է որոնել ճնշելու Կիլիկիայի հայութիւնը, որովհետև նրան հաճելի չէ ապառ Զէյթունի գոյութիւնը։ Նա երկիւղ է կրում, որ մի գուցէ Զէյթունը կատարի այն դերը, ինչ որ Բալկանեան թերակղզում կատարեց մի ժամանակ Չեռնոգորիան, առեղծելով ազատութեան մի փոքրիկ հնոց, որը ապագայում վառեց բոլոր սլաւօնական ազգերի հայրենասիրական զգացմունքները։

Եւ ահա մենք տեսնում ենք, թէ ինչպէս մի սիստեմական ծրագիր տարիների ընթացքում սեղմում է Կիլիկիայի հայութեան մէջքը, շահագործելով ամեն մի չնչին դէպք՝ տալու մահաբեր հարուածներ այնտեղի քաջամարտիկ հայութեան։

Ի՞նչ էր արդարև Ադանայի ջարդը։

Անկասկած՝ այդ ծրագրի իրագործութեան քայլերից մէկը։

Ադանայի դէպքերից առաջ հայերը ամենաջերմագին երդումներով մօտեցել էին երիտասարդ թիւրքերին, ուխտելով միասին գործել ընդհանուր օսմանեան ազատագրված հայրենիքի օգտին։ Բայց օսմանեան ներսիրտ և ոխակալ քաղաքագիտութիւնը ամենևին չէր հրապուրվում հանրային համաքիտական ողջագուրանքներից և ուրիշ խոհեր էր որոճում։ Նա ընդհակառակը օգտվեց ազատագրական ժամանակի դէպքերից սխալ թարգմանութիւն տալու հայկական ոգևորութեան և դաւադրական անգթութեամբ կազմակերպեց մի ջարդ, որը դարձաւ ամենասարսափելի կոտորածներից մէկը հանդիսացաւ։

Եթէ այն ժամանակ թիւրք կառավարութիւնը առանց որևէ դրդապատճառի արիւնի հեղեղներ առաջացրեց անմեղ ժողովրդի համար, այժմ նա աւելի ևս մեծ կատաղութեամբ պէտք է արշաւի դէպի Զէյթուն, առիթ և պատրուակ բռնելով պատող լուրերը, որ իբր թէ Զէյթունը ապստամբվում է։

Թիւրք զօրքը, որ զգում է իր մեծ կորուստները եւրոպական ցամաքի վրա, համակված է կատաղութեամբ դէպի քրիստոնեայ տարրերը և անշուշտ մարդասիրական քնքոյշ զգացմունքներով չի մօտենայ Զէյթունին, այլ վրէժի, բարկութեան, կատաղութեան դրդումներով։

Բայց մի՞թէ եւրոպական պետութիւնները այժմ էլ կը մնան լուռ ականատեսներ և միջոցներ չեն ձեռք առնի կանգնեցնելու թիւրքիային իր գազանային ծրագրի իրագործութեան ընթացքում։

Խնդիրը ծանր է։ Նրա մասին պէտք է մտածի հայութիւնը, նրա առիթով պէտք է եւրոպական հասարակական կարծիքը բողոք հանդէս բերի։

Մենք կը վերադառնանք այս խնդրին։

Ա. Քալանթար

ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Փոխարքայի առողջական վիճակի մէջ առանձին փոփոխութիւն չը կայ։ Ժամանակ առ ժամանակ կոմսը քնում է։

—

Կիրակի, մարտի 10-ին, զինւորական տաճարում Վրաստանի էկզարխը մաղթանք կատարեց փոխարքայի առողջութեան համար։ Մաղթանքին ներկայ էին կոմսուհի Ե. Ա. Վորոնցով-Դաշկովա, կոմսի դուստրները, փոխարքայի օգնական գեներալ Շատիլովը, պաշտօնական և քաղաքացիական ներկայացուցիչներ և շատ ուխտաւորներ։ Մաղթանքից յետոյ Րուդօլֆը հեռագիր ուղարկեց կոմսուհու անունով, որից և ստացաւ շնորհակալական պատասխան։

—

Երէկ, ժամը 1-ին, հայ հոգևորականութիւնը Թամամշեանի քարվանսարայի առևտրականների հրաւէրով քարվանսարայի մէջ մաղթանք կատարեց Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովի առողջութեան համար։

—

Լոյս մարտի 12-ի գիշերը Նորին Գայծառափայլութիւնը քիչ քնեց։ Զարկերակը 54 հարուած է մի րոպէում, միջին ընդհատումներով. տաքութիւնը առաւօտեան 36,7. շնչառութիւնը 28—32 մի րոպէում։ Թուլութեան զգացմունքը մնում է։ Ստորագրեցին՝ Ադամեան, Րուդէնկօ, Շէվչէնկօ։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
11 մարտի

Պետերբուրգ.—Թագաւոր Կայսրին իր հաւատարմագրերը յանձնեց ֆրանսիական դեսպան Դէլկասէն։

—

Պետերբուրգ.—Տնայնագործական համառուսական ցուցահանդէսի կազմակերպիչ մասնաժողովի նախագահ պրինց Պետր Օլդէնբուրգսկին բարձր ունեցաւ ստանալ Կայսրուհի Թագուհուց հետևեալ պատասխան-հեռագիրը. «Յանձնարարում եմ Ձերդ Բարձրութեան հաղորդել ցուցահանդէսի մասնաժողովին, բոլոր մասնակցողներին եւ բազմանը ներկայ եղածներին Իմ սրտագին շնորհակալութիւնը հպատակութեան զգացմունքների համար. Անկեղծօրէն ցանկանում եմ աջողութիւն մեր տնայնագործական արուեստի զարգացման գործում։ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱ»:

—

Գանձակ.—Գանձակի բանտի նախկին պետ Եգորովին և Բազարովին դատաստանական պալատը դատապարտեց 4 տարով տաժանակիր աշխատանքների իւրաքանչիւրին՝ «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան անդամ քաղաքական բանտարկեալ Կուկունեանի՝ բանտից փախչելուն նպաստելու համար. երկու բերդապահ դատապարտվեցին երկու տարով տաժանակիր աշխատանքների, մինը՝ աքսորի Սիբիր։

—

Եկատերինոդար.—Տաժանակիր աշխատանքների դատապարտվածների փախստեան գործի առիթով զինւորական դատարանը դատապարտեց 16 մեղադրեալների՝ մահվան պատժի, փոխելով դատավճիռը 20 ամեայ տաժանակիր աշխատանքներով՝ համաձայն Բարձրագոյն հրովարտակի։

—

Լոնդոն.—Համայնքների պալատ։ Կինգ դիմեց կառավարութեանը հարց տալով, թէ առաջարկե՞լ է արդեօք Անգլիան 1905, 1908 և 1911 թ. թ. Ֆրանսիային պաշտպանել իր զօրքով եւրոպական պատերազմների դէպքում։ Ասկվիտը պատասխանեց, որ Մեծ-Բրիտանիան ոչ մի չը հրատարակված պարտաւորագրով կապված չէ որևէ պետութեան հետ պատերազմի առիթով, սակայն եթէ նոյնիսկ կառավարութիւնը և պարլամենտը վճռեն մասնակցել պատերազմի, հասկանալի է ինքնին, որ չէ կարելի այդ մասին հրապարակով ազդարարել։

—

Բուխարէստ.—Հեռագրում են Կ. Պոլսից. որ կառավարութիւնը, երկիւղ կրելով յեղաշրջումից հաշտութիւն կնքելու րոպէին, ձեռք է առնում նախազգուշական ծայրայեղ միջոցներ, կալանաւորելով իր թշնամի բոլոր անձանց։ Ներքին գործերի մինիստրը կազմած ունի մօտ 3000 հոգու ցուցակ, որոնցից 600-ը արդէն ձերբակալվել են, ի թիւս որոց 70 օֆիցեր։ Երէկ կալանաւորվեց գեներալ Ջաւիդ-Օսման-փաշան։ Կառավարութիւնը «Մ. և Ա.» կոմիտէտի ճնշման տակ պահանջում է Կ. Պոլսից արտաքսել պրինց Վահրէդդինին։ Պրինցը հրաժարվեց։ Նրա տունը շրջապատված է պահակախմբով։ Լիբէրալ միութեան նախագահ Սաբահ-էֆէնդին, որ յաճախ այցելում էր պրինցին, կալանաւորված է։ Պնդում են, որ, չը նայած բոլոր միջոցներին, պատրաստվում է լուրջ շարժում։

—

Աթէնք.—Մթութեան պատճառով մի ամբողջ օրով ուշանալուց յետոյ, թագաւորական գրօսանաւը, որի մէջ էին թագաւորը, պրինցուհի Մարիան և Վենիզէլօսը, ուղեկցութեամբ «Պարալոս» յածանաւի հասաւ Սալոնիկ։

Էսադ-փաշան իր եղբայր Վէհիբբէյի հետ և Եանինայի թիւրքական գեներալ շտաբը եկան Պիրէյ։ Ամբոխը ընդունեց Էսադ-փաշային ովսաննաներով։ Գնդապետ Կոնստանտինը ողջունեց եկածներին զինւորական մինիստրի անունից։

—

Տրիպօլիս.—Գերիանի դէմ ամրացած ապստամբների յաճախակի յարձակումների պատճառով գեներալ Լէկվիօյի զօրամասը հրաման ստացաւ գրաւել Ասաբի բարձունքները։ Կռւից յետոյ թշնամու բանակը ոչնչացվեց։ Տեղացիք կռւի դաշտում թողին 220 դիակ և շատ վիրաւորների։ Իտալացիներից սպանվեցին 24 և վիրաւորվեցին 133.

—

Սօֆիա.—Չեակերպելով մեծ պետութիւնների հաղորդագրութիւնը, «Միր» լրագիրը ստոյգ հաղորդում է, որ մեծ պետութիւնների միջնորդութիւնը չի առհմանափակվի այդ հանդէս գալովը, այլ կը ձգտէ, որպէսզի դաշնակիցները ստանան օրինական բաւարարութիւն։ Պատերազմական գործողութիւնները դադարեցնելու առիթով լրագիրը կասկածում է, թէ դաշնակիցները կը հնազանդվեն այդ նոր (փորձու-թեան ?) առանց երաշխաւորութիւն ունենալու, թէ հաշտութիւն կը կնքվի մօտիկ ապագայում։

—

Չիկագօ.—Նէբրասկա և Ինդիանա նահանգներում ուրագանը մեծ աւերածութիւններ գործեց։ Զոհվեցին մի քանի հարիւր մարդ։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԻ ԱՌԻԹՈՎ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
11 մարտի

Ցետինիէ.—(Ճեպընթաց)։ Չեռնոգորական Պրեսս-Բիւրօն հաղորդում է. «Այսօր, առ. ժամը 11-ին, Աւստրո-Ունգարիան յանձնեց Չեռնոգորիային ուլտիմատում պահանջելով դադարեցնել պատերազմական գործողութիւնները Սկիւտարի մօտ՝ մինչև քաղաքից չը հեռացվի բոլոր քաղաքացի ազգաբնակութիւնը. մերժման դէպքում Աւստրո-Ունգարիան կը դիմէ զինուորական ուժի։

—

Վիէննա.—«Մօնտագս-Րեվիւն» հաղորդում է, որ նոր նոտան, որով Աւստրո-Ունգարիան դիմել է Չեռնոգորիային, հանդիսանում է ուլտիմատում։ Ամեն միջոց ձեռք է առնված, որպէսզի պահանջը մերժվելու դէպքում ակտիվ միջոցներով ստիպել կատարելու պահանջը։ Ցետինիէից պատասխան սպասվում է այսօր։

—

Լոնդոն.—Րէյտէրին հեռագրում են Ցետինիէից, որ Աւստրո-Ունգարիան ուլտիմատում ներկայացրեց, պահանջելով դադարեցնել պատերազմական գործողութիւնները Սկիւտարի դէմ, քանի ամբողջ քաղաքացի ազգաբնակութիւնը մնում է քաղաքում, յայտնելով որ այդ պահանջը չը կատարվելու դէպքում կը գործադրվի զինւորական ուժ։

—

Բելգրադ.—Ուլտիմատումի տեղեկութիւնը բոլոր շրջաններում առաջ բերեց մեծ գայրոյթ։ Կառավարութեանը մօտ գտնվող շրջաններում պնդում են, որ չեռնոգորական կաբինէտը խորհրդով դիմել է սերբիական կառավարութեան։

«Պրավդան» ականատեսներից ստացած տեղեկութիւնների համաձայն հաղորդում է, որ Սան-Ջիօվանի-դի-Մէդուայի մօտ յունացնաւատորմը կանգնեցրել է աւստրիական մի նաւ, որ ռազմամթերք ու զէնք էր փոխադրում Ալբանիայի համար։ Լուրերի համաձայն՝ գրաւված է մեծ թւով Մանլիխէր հրացան և 12 թնդանօթ։

ԿԱՄ ՊԱՏԻՒ, ԿԱՄ ՄԱՀ

«Թէֆսիրի Էֆքեարի» 11 յունուար թիւին մէջ յիշեալ խորագրին տակ Ահմէդ Աղայէֆ հետեւեալ տողերը կը գրէ.

«Հինգ ամիսէ ի վեր դժբաղդ ազգին վրայ ծանրացող այն պժնդակ մղձաւանջը ցրուեցաւ ազգին արթնամիտ մէկ հարուածովը։

Ազգը այլեւս աչքերը բացաւ։ Սակայն սա հինգ ամսուան մղձաւանջը ինչ սոսկալի երազ էր. մարդ աչքերը սրբելով, սա կարճ ժամանակին մէջ անցած անցքերը եթէ նոյն իսկ երեւակայութենէն անցնէ, անոնց իրականութեան հաւատալ չուզեր։

«Ալբանիոյ ապստամբութիւնով սկսող ոճիրներու շարքը վերջապէս վեց տէրութեանց ծանուցագիրովը վերջացաւ։ Կարծես դաւաճան ձեռքերու կողմէ պատրաստուած ծրագրի մը վրայ, ալբանական լեռներու եւ Պոլսոյ պալատներուն միջեւ աղէտալի փոթորիկ մը ամեն ժամ, ամեն վայրկեան աւելի մեծնալով այս ազգին նիւթականը եւ բարոյականը, մարմինը եւ հոգին, ինչքն ու պատիւը, պետութիւնը եւ կրօնը աւերել կուզէր։ Այս աղէտալի փոթորիկին առաջին ալիքներուն վրայ ալբանացի աւազակներուն միացող եւ ալբանացի մարդասպաններ երկրին փրկարարը անուանող կառավարութիւն մը կը տեսնենք, որ բանակը երկուքի բաժնելով անոր վրայ կը հիմնուի եւ յետոյ օտարներուն անպատուաբեր պահանջներուն առջեւ գլուխ կը ծռէ։

«Աստուած իմ, այն ինչ վիճակ էր. երբ թշնամին մեր նախնիքներուն արիւնով շաղախուած օսմանեան օջախները ոտնակոխ կընէր, երբ մեր հազարաւոր կրօնակիցներուն արիւնը Ռումէլիի մէջ ջուրի պէս կը հոսէր, երբ իսլամութեան պատիւը եւ արժանապատուութիւնը փողոցներու մէջ ոտքի տակ կառնուէր, այդ կառավարութիւնը հոս ազգը խեղդելով, լռեցնելով հոգին, բարոյականը վարկաբեկելով կը զբաղէր։ Պատուաւոր մարդիկ, ազգին առաջնորդները մէկիկ-մէկիկ ձերբակալուելով. բանտերը, զնտանները կը լեցուէին։ Առանց շաբաթներ, ամիսներ, առանց հարցաքննութեան եւ առանց դատավարութեան զնտաններու մէջ կը սպասէին։ Ազգին բերանը փակուած, գրիչը կոտրուած, հոգին եւ սիրտը կը ճնշուէր։ Հայրենասէր եւ գործող մարդոցմէ եւ ոչ մէկու խօսելու, ճշմարտութիւնը պարզելու ազատութիւն տրուած էր։ Ոչ տարիքի, ոչ համբաւի, ոչ անունի եւ ոչ ալ դիրքի կարեւորութիւն չէր տրուէր այլեւս։ Ազգին պատուաւոր մարդիկը լռեցնելու, թշնամին մինչեւ իսլամական մայրաքաղաքին դռները հասնելու միջոցին, կարգ մը բարոյականէ [illegible] նպատակով, «յաղթութիւն, միշտ յաղթութիւն» կը պոռային։ Լիւլէ-Բուրգազի մեծ աղէտէն վերջ, այպանիչներէն մէկը առանց ամչնալու կը գրէր. «Տարուած ամենէն մեծ յաղթութիւնը Քեամիլ փաշայի կառավարութեան գլուխ անցնիլն էր»։

«Դեռ ուրիշներ այս ազգին բարկութենէն առանց վախնալու, այս ազգին պատիւն ու արժանապատուութիւնը առանց նկատի առնելու, բացէ ի բաց կառաջարկէին խալիֆայութիւնը օտար տէրութեան մը հովանաւորութեան տակ դնել։ Կառավարութիւնը այս կարգի ոճրապարտ գրութիւններուն հանդէպ անտարբեր մնալով, նոյն իսկ զանոնք քաջալերելով ազգին արժանապատուութիւնը եւ բարոյական, կրօնական նուիրական իրաւունքները փրկելու աշխատող հայրենասէրները ամեն տեսակ պատիժներու կենթարկէր։

«Ահա այս ներքին ու արտաքին ոճիրներուն ու աւերներուն արդիւնքը այն եղաւ, որ վեց տէրութեանց ծանուցագիրով վերջացաւ։ Պատերազմիկ պետութիւնները իրենց դէմ տասը մէնդէրուր եւ իր դիրքը երկրին պատիւէն աւելի նախընտրող ամեն բանի համբերող, ամեն պահանջի մտիկ ընող դահլիճ մը տեսնելով եւ այդ դահլիճին դէմ այնքան համբերատար երեւցող ազգն ալ արհամարհելի նկատելով, իրենց պահանջները աւելի շատցուցին։ Թագաւորին մօտ «Ռումէլիէն մէկ թիզ հող պիտի չտանք» ըսող վարչապետը Ալբանիան, Մակեդոնիան տալէ վերջ Էդիրնէն եւ կղզիները տալու, այսինքն Եւրոպայի մէջ մեր վեց հարիւր տարուան իշխանութեան վերջ տալու համար, վեց տէրութեանց միջամտութիւնով կուզէր ծածկել իր ոճիրները։ Եւ այս խարդախութեան մէջ յաջողելու համար լոկ պաշտօնեաներէ եւ իրեն կուսակիցներէն բաղկացող «ազգ. մեծ ժողովի» հաւանութեան դիմեց։

«Այլ եւ իսլամ ազգը ինքզինքը ոչ թէ միայն իր գոյութիւնով, այլ եւ իր պատիւովը, իր կրօնովը ոչնչացած կը զգար. այլ եւս համբերել կարելի չէր։ Ամբողջ իսլամութիւնը արիւն կուլար։

«Կիները իրենց գլխանոցները այրերուն կը յանձնէին եւ հրապարակաւ կը յայտնէին, թէ իրենք պիտի երթան «Ջիհադի»։ Այս վիճակին հանդուրժել չէր կրնար այլ եւս այս ազգը, դայրոյթի հարուածով մը ամբողջ այս ոճիրներուն, այս աղէտներուն միակ պատճառը, այդ յոռի դահլիճը տապալեց։

«Անոր տեղ նոր եւ թագաւորին ու ամբողջ ազգին վստահութիւնը շահող դահլիճ մը անցաւ։

«Իսլամ ազգին այս դահլիճէն միակ պահանջածն է «պատիւի եւ արժանապատուութեան պաշտպանութիւն»։ Կառավարութեան միակ պարտականութիւնը իր պատիւը պաշտպանել մտադրած ազգին առաջնորդ ըլլալն է։

«Իսկ ազգը երբ իր գոյութիւնը կը հաստատէ, հարկաւ իր արժանապատուութեան, կրօնին, բարոյականին վտանգի տակ գտնուիլը կըմբռնէ։ Այսօր ոչ միայն Էդիրնէն եւ կղզիները, այլ իսլամական կրօնը, շէրիաթը նոյնիսկ վտանգի տակ են։ Մենք այս անգամ ոչ թէ յաղթանակի եւ աշխարհակալութեան համար, այլ մեր կրօնը, պատիւը պաշտպանելու համար պիտի կռուինք։ Մենք ամբողջ աշխարհի առջեւ պիտի հաստատենք, թէ իսլամական խալիֆայութեան անկումը ամբողջ աշխարհի քայքայումը կը նշանակէ։ Զմոռնանք, որ չորս հարիւր միլիոն իսլամներուն աչքերը այսօր դէպի մեզ դարձած են։ Մենք իսլամութեան համար պիտի կռուինք, եւ, եթէ հարկ ըլլայ, մեր կիները, տղաքները եւս պիտի մեռնին։ Եթէ չյաջողինք նոյնիսկ, մահմեդական ժողովուրդին պատուով մեռնիլ գիտնալը աշխարհի առջեւ պիտի հաստատենք։ Գոնէ մեր զաւակները եւ թոռները իրենց ճակատը բարձր դէպի փայլուն ապագան նայելով իրենց հայրերուն իսլամութեան համար թափած արիւններուն վրէժը կը լուծեն։ Ա՛լ պարտականութեան գլուխ պէտք է անցնիլ, իսլամնե՛ր, մեր նշանաբանը՝ «պատիւ, կամ մահ» պիտի ըլլայ։ («Մանզ. Էֆ.»)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԸ

ՊՐԷՍԱՆՍԷԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսիայում հայասէր գործիչները զանազան տեսակէտներ ունեն հայոց հարցի լուծման մասին։ Մի մասը շատ բնական եւ օգտակար է գտնում, որ Ռուսաստանը գրաւէ Թիւրքաց-Հայաստանը եւ դրանով վերջ դնէ Թիւրքահայ ժողովրդի տանջանքներին. մի այլ մասը ֆրանսիական շահերի տեսակէտից վնասակար է գտնում այդ գրաւումը եւ առաջարկում է լուծել հայոց հարցը այլ եղանակով։ Վերջիններիս թւին է պատկանում եւ Ֆրանսիս Պրէսանսէն, որի մի յօդուածից, տպված «Pour les Peuples d'Orient» թերթի № 7-ում, առաջ ենք բերում հետեւեալ կտորները.

Դեսպանախորհուրդը (Լօնդօնի) պէտք է սկսէր իր աշխատութիւնները հաստատելով օսմ. կայսրութեան անբաժանելիութեան սկզբունքը Ասիայում։ Միեւնոյն ժամանակ նա պէտք է հրատարակէր, թէ այդ անբաժանելիութեան sine qua none պայմանը 61-րդ յօդուածի անմիջական եւ լիակատար կատարումն է։ Այս [illegible] անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել եւ նշանակել այն մարդկանց, որոնք միայն կարող են տալ Հայաստանին այն գոհացումն, որին նա իրաւունք ունի։ Սոսկալի սպառնալիքներ ծանրանում են այդ դժբաղդ ազգի վրա։ Քիւրդերը, միաժամանակ աւազակ եւ ֆանատիկոս, պատրաստ են վերսկսել կողոպուտները, բռնաբարութիւնները, տանջանքները եւ սպանութիւնները։ Ազգային աղէտի տպաւորութեան ներքոյ, իսլամը երազում է՝ որոշ շրջաններում մի արիւնահեղ բռնկում։ Բրուսայի մուֆթիի հրատարակած պրօկլամացիայի պէս մի նամակ ոչ միայն կոչ է «ջիհադի», սուրբ պատերազմի, այլ եւ կոչ քաղաքացիական կռւի եւ հայկական կոտորածների։ Այդպէս է անմիջական իրականութիւնը, որի դէմ մարտնչում են մի քանի միլիոն հայեր։

Խօսելով ապա, որ եթէ անմիջական եւ իրական միջոցներ ձեռք չառնուեն, հայերը կարող են դիմել դէպի ուրիշ լուծումների կողմը, այսինքն դէպի Ռուսաստանի կողմը, Պրէսանսէն ասում է, թէ եւրոպական դիպլօմատիան, մանաւանդ Անգլիայինը եւ Ֆրանսիայինը, մի անհաւատալի կուրութիւն ցոյց կը տան, եթէ իրենց կանոն չընդունեն հետեւեալ երեք կէտերը.

1) Քաղաքակիրթ աշխարհի ընդհանուր շահերին համաձայն է եւ արդարացի, որ օսմանեան կայսրութիւնը Ասիայում պատսպարված լինի արտաքին կամ ներքին նուաճումներից. Եւրոպան պէտք է ճանաչէ բացայայտօրէն այս սկզբունքը։

2) Անհնարին է, որ այդ սկզբունքը վտանգված չը լինի, թէ դրսից եւ թէ ներսից, եթէ հայ ազգը չը ստանայ անմիջապէս, Բերլինի դաշնագրի համաձայն, այն հաստատութիւնները եւ մարդկանց, որոնք Եւրոպայի կօնտրօլի եւ երաշխաւորութեան ներքոյ, պէտք է ապահովեն ապահովութեան եւ ազատութեան մինիմումը։

3) [illegible] պարտականութեան անհրաժեշտութիւնը խափանել, կը կազմի Հայաստանի համար մի անթոյլատրելի վիճակ եւ պատրուակ կը հայթայթէ նրանց, որոնք նպատակ ունեն վերանորոգել լայն ծաւալով Լեհաստանի բաժանման ոճիրը, ձեռնարկելով Ասիական Թիւրքիայի բաժանման։

Մենք չենք կարողանում հասկանալ, թէ սօցիալիստ Պրէսանսէն ինչու այնքան մեծ հոգ է տանում, որ Թիւրքիան չը բաժանվի։ Միթէ նոյն իսկ համամարդկային շահերի համար աւելի լաւ չէր լինի, որ Թիւրքաց կառավարութեան պէս մի բռնակալ, վայրագ եւ ֆանատիկոս կառավարութիւն անհետանար երկրագնդի երեսից։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

(Առաջնորդող յօդուած «Siècle»-ի)

Երբ հայերը բազմաթիւ դարերու մէջ քննենք, կը տեսնենք, թէ գործունէութեան ու ջանքի միեւնոյն զգացումներով տոգորուած են եւ ամեն տեսակ գործերու մէջ կատարեալ հմտութիւն եւ զինուորական ու քաղաքական կարողութիւն ունին։ Հայերուն այս ձիրքերն ու առաւելութիւնները զիրենք փնտռել տուած են իրենց կայսրութենէն տարբեր տեղ ալ, Բիւզանդիոնէն մինչեւ Բաղդադ, ամեն տեղ, քրիստոնեաներուն ամենէն արժէքաւոր աջակիցներ եղած էին։ Քրիստոնեաները կարելի եղածին չափ պաշտպանելով զանոնք անհանգիստ ընող ճամբու դժուարութեանց եւ միշտ յարձակող թշնամիին դէմ, նպաստած են Փոքր-Ասիա անցնելուն։ Սակայն հայերը իրենց ունեցած այդ առաքինութեանց հակառակ կարգ մը թերութիւններէ ալ չեն կրցած զերծ մնալ։ Անմիաբանութեան խիստ հակամէտ են, ինչ որ մանաւանդ բոլորովին անյարմար է օտար լուծի տակ ապրելու հարկադրուած ազգի մը։ Իրենց բնաւորութեան ու թերքերուն մէկ գէշ կողմն ալ առաջուընէ ի վեր այն է, որ կարգապահութեան չվարժուած ցեղ մըն են։ Ժամանակին բացարձակ պէտքերուն առջեւ չեն խոնարհիր եւ երբեմն ալ ընդհանուր շահերուն պարտադրած լռութեանը չեն կրնար ենթարկուիլ։ Սակայն այս սխալները կրնան քիչ մը բարի կամքով առաքինութիւններու փոխուիլ։ Հայերն երբ միաբան աշխատելու հաւանին, շատ լաւ արդիւնքներ կրնան ձեռք բերուիլ։ Բաթում, Թիֆլիս, Բագու, Երեւան եւ այդ կարգի կեդրոններ այցելող զբօսաշրջիկներուն ուշադրութիւնը կը գրաւէ հոն տիրող անդորրութիւնն ու բարեկեցութիւնը։ Այս վիճակը էապէս արդիւնք է այն պարագային, թէ ժրաջան Հայաստան, կառավարութեան հակակշիռին տակ, կանոնաւոր կեանքով մը կարգադրէ հասոյթներու մեծ մասը։ Այստեղի հայերը վստահ են, թէ իրենց տուրքերը տալէն ետքը իրենց շահուն մեծ մասը քովերնին պիտի մնայ եւ ձեռքերնուն բանի պիտի չառնուի։ Վերը յիշուած քաղաքներուն մէջ ամբողջ վաճառականութիւնն ու արհեստագործութիւնը հայերուն ձեռք է։ Հայերը միեւնոյն ատեն ուսման ու դաստիարակութեան մեծ հակամիտութիւն ունին։ Կովկասի ազգաբնակութեան նախանձելի վարժարանները շատ լաւ են։ Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցը եւ Մոսկուայի Լազարեան լեզուներու ճեմարանը բաւական են ապացուցանելու, որ բարձրագոյն ուսումն ալ մեծապէս կը գնահատեն։ Ասիական Թիւրքիոյ մէջ կացութիւնն այսպէս չէ։ Սակայն բնաւ պատճառ մը չունինք տարակուսելու, թէ օսմ. կառավարութիւնը երբ թոյլ տայ, որ հայերը ազատօրէն զարգանան, իր կատարելագործումին ամենէն եռանդուն մէկ գործիչն առաջ պիտի բերէ։ Հոս երկրորդ գործիչ մըն ալ կայ, այն է՝ ֆրանսական ազդեցութիւնը։ «Ալիանս Ֆրանսէզի» զանազան կողմեր ցոյց տուած գործունէութիւնը եւ մեր գլխաւոր վարժարաններէն ելած հայ վաճառականները, ճարտարապետները եւ բժիշկները ստացած ուսումն ու դաստիարակութիւնը Թիւրք եւ Ֆրանս մտայնութիւնը ընդարձակելու համար լաւ ճամբայ մըն են։ Եթէ կը ներէք, օրինակ մը մէջ բերեմ. Կ. Պոլսոյ առեւտրական սենեակին լրագրին Էնկիւրիի, Խարբերդի, Կարնոյ, Կոնիայի, Մարաշի ու Սեբաստիոյ թղթակիցներուն ամենքն ալ հայ են, որոնցմէ շատեր միեւնոյն ատեն ֆրանսական հիւպատոսարաններու թարգմաններն են։ Առեւտրական կարեւոր օրգանէ մը մեր առած այս օրինակը ցոյց կուտայ հայերուն կատարած դերը. նաեւ շատ լաւ կերեւայ Ֆրանսայի շահագրգռութիւնը Փոքր-Ասիոյ մէջ բնակող հայոց վիճակին ու ապագային նկատմամբ։ Ֆրանսա, անցեալին մէջ եղածին պէս, իրեն հաւատարիմ ու վստահելի յաճախորդ մը ապահովելու համար պէտք է ջանայ, որ հայերը չխոշտանգուին։ Ուրիշ օրինակ մըն ալ յիշենք. Գերման վաճառականութիւնը չկրցաւ Անատօլուի մէջ ազդեցութիւն ունենալ, հակառակ ցարդ եկած ջանքերուն եւ Աբդիւլ-Համիդի եղած զիջողութեանց։ Գերման վաճառականները իրենց ապրանքները ցոյց տալու յաջողելու պարագային սա պայմաններով միայն կրնան գործ տեսնել. թէ գիներն եւ թէ «ֆակտիւրները» պէտք է ֆրանսերէն գրուին։ Անատօլուի ցեղը այնքան կապուած է Ֆրանսայի, որ գործ տեսնելու անհրաժեշտ բաներն անպատճառ ֆրանսերէն պէտք է գրուին։ Թէ Թիւրքիոյ եւ թէ Ֆրանսայի շահը կը պահանջէ պաշտպանել օսմ. հպատակ հայերը, որ Փոքր-Ասիոյ մէջ վաճառականութեան ամեն ճիւղերուն կարեւոր գործիչներն են. Անատօլուի առեւտրական կեդրոններուն եւ մանաւանդ ծովի մօտ տեղերը վաճառականութիւնը բոլորովին հայոց ձեռքն են։ Ադաբազարի մէջ 9 սեղանաւորներէն 8 հայ են. նաեւ փայտի, մետաքսի, բամբակի, բժշկական դեղերու եւ առեւտրական միւս բոլոր ճիւղերու վաճառականութիւնը հայերուն ձեռքը կը գտնուի։ Արհեստագործներու ու պղնձագործներու մէջ հայերն 8 հոգի են։ Ութ թիթեղագործներու 4-ը հայ են. ժամագործներու 5-էն 4-ը հայ են։ Բժիշկները, դեղագործները, շաքարագործները հայ են։ Արեւմուտքի հետ յարաբերութիւն ունեցող ուրիշ քաղաք մը՝ Ադանան երբ նկատի առնենք, հոն ալ միեւնոյն վիճակը կը տիրէ։ Սեղանաւորներուն 4-էն 3-ը հայ են։ Բամբակի վաճառականները հայեր են։ Բամբակի գործաւորներու 6-էն 4-ը հայ են։ Շերամատուններու տէրերուն գրեթէ ամենքը հայ են։ Ճշմարտութիւնը պէտք եղածին չափ ցոյց տուող այս թուանշաններէն ետքը միթէ պէտք է ըսել, որ Թիւրք երկրագործներուն եւ մանաւանդ երկրագործութեան շահերը կը պահանջեն լաւ յարաբերութիւններ ունենալ հայերուն հետ եւ ամեն կերպով մոռցնել տալ անցեալ մը, որ պէտք չէ կրկնուի։ Ասիկա ամեն պարագայի մէջ խոհական քաղաքականութիւն մըն է։ Սակայն ասոր փոխարէն հայերն ինչ կուզեն։ Մեզի՝ արեւմուտքցիներուս համար քիչ բան մը, իսկ արեւելցիներու մտայնութեան համար շատ բան։ Հայերը կուզեն իրենց գոյութիւնը ապահովող արդարութեան մը հաւասարապէս գործադրուիլը եւ իրենց ընտանիքներուն, ինչքին ու պատիւին պահպանումը։ Հայերը եթէ իրենց այս փափագածները ձեռք բերեն, անշուշտ Թիւրքիոյ ամենէն լաւ եւ օգտակար տարրը պիտի ըլլան։ Թիւրքիա բնակող հայերը քաղաքական ոեւէ տեսակէտ չունին, անկախ իշխանապետութիւն մը կազմելու փափագ բնաւ չունին։ Դարերէ ի վեր Արեւելեան Անատօլուի մէջ ինքզինքնին իրենց երկրին մէջ կը նկատեն եւ նորէն այդպէս մնալ կը բաղձան։ Հայ գիւղացիին համար շատ շահաւոր չէ Վանայ ու Բաղէշի իր արտերը թողլով Ադանայի դաշտն երթալ, որքան ալ բարեբեր ըլլայ։ Կարնոյ մէջ կեանքն ու ինչքը եթէ ապահով ըլլան, պէտք է գիտնանք, թէ հայը յօժարակամ Թարսուս չերթար։ Սամսոնի մէջ նպաստաւոր վիճակին մէջ վաճառականութիւն ընող հայ մը չի փափագիր իր հայրենիքը թողուլ եւ ուրիշ տեղ բաղդ փորձելու երթալ։ Ամբողջ բաղձանքն է ապահով ապրիլ իր տեղը, ուր ճակատագիրը տարած է զինքը։ Մեր թուած բարենորոգմանց շուտով կիրառումը շատ փափագելի է, մանաւանդ Թիւրքիոյ շահուն համար։ Թիւրքը պէտք եղածին չափ մտացի է կացութեան ծանրութիւնն ըմբռնելու համար։ Թիւրքիա եթէ չուզեր, որ իրեն տեղ ուրիշ [illegible] պատրուակով մը միջամտէ, ինքնաբերաբար գործի ձեռնարկելով պէտք եղածներն ընելու է։ Թիւրքիա թող ցոյց տայ երկար ատենէ ի վեր իր խոստացած բարենորոգումները գործադրելու կորովամտութիւնը։ Այս կերպով քաղաքակրթութիւնը մեծ քայլ մը առած պիտի ըլլայ Փոքր Ասիոյ մէջ։ Թիւրքիա իր այս ընթացքովը գնահատումներու պիտի արժանանայ։ («Բիւզ.»)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍԻՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ

Պարիզի հայկական մասնախումբը մտադիր է ի մօտոյ կազմակերպել շարք մը երեկոյթներ հայոց պատմութիւնը, երաժշտութիւնը, բանաստեղծութիւնը ծանօթացնելու համար Պարիզի հասարակութեան։ Ֆրանսացի բարձր դասու տիկնանց ընկերութիւն մը, որ «Սթելլա» անունը կը կրէ եւ մասնաւորապէս կը զբաղի օգնութեան հարցերով, մասնախումբին անդամներէն միոյն՝ Զ. Խանզադեանի միջոցով իմանալով հայոց այս դիտաւորութիւնը, հայասիրական ինքնաբեր սիրուն մղումով մը՝ փափաքեցաւ ինքն իսկ ընդառաջ գալ հայոց ինքզինքնին ճանչցնելու բաղձանքին եւ որոշեց իր ամսական հաւաքոյթներէն մին նուիրել հայկական արուեստին։ Այդ երեկոյթը տեղի ունեցաւ մարտ 5-ի օրը, Աստորիա մեծ պանդոկին շքեղ սրահին մէջ, ի ներկայութեան Սթելլա ընկերութեան բոլոր անդամուհիներու, ինչպէս եւ հայ եւ ֆրանսացի բազմաթիւ հրաւիրեալներու, եւ ամենափայլուն յաջողութիւն ունեցաւ։

Տիկին բարոնուհի Սիւրքուֆ, Սթելլա ընկերութեան նախագահուհին, երեկոյթը բացաւ գողտրիկ փոքր ճառով մը, ուր յայտնելով այն ջերմ համակրութիւնը, զոր ֆրանսական ազգը կը զգայ ազնիւ իղձալի մը համար տառապող հայ ժողովուրդին եւ իր նուիրական դատին համար, ըսաւ, թէ Սթելլա ընկերութիւնը ուզած էր այդ համակրութեան ապացոյց մը տալ իր նիստերէն մին նուիրելով հայկական արուեստին։ Աւելցուց, թէ իրենց ընկերութիւնը շատ ուրախ պիտի ըլլար բարեկամական յարաբերութեանց մէջ մտնելով Պարիզի հայութեան հետ։

Յետոյ, խօսք առաւ բարոն Սիւրքուֆ, նախագահ օգնութեան ակումբի։ Իր բանախօսութիւնը մին է ամենէն ջերմօրէն եւ անկեղծօրէն հայասիրականներէն, որ երբեք արտասանած ըլլան։ Սիւրքուֆ հայ ցեղին փառաւոր անցեալին ու ցաւագին ներկային տխրագեղեցիկ համեմատութիւնն ընելէ, այդ ցեղին քաղաքակրթական կարողութիւններն ի վեր հանելէ եւ անոր բուռն ֆրանսասիրութիւնը փաստերով ցոյց տալէ յետոյ՝ հակիրճ, բայց ցայտուն գծերով Թիւրքահայաստանի հարցին պատմութիւնն ուրուագրեց եւ յայտարարեց, որ այլ եւս աններելի վատութիւն մը պիտի ըլլար Եւրոպայի համար լքանել այդ գեղեցիկ անցեալ մը ունեցող եւ մեծ ապագայի մը կոչուած ցեղը՝ իր բռնաւորներուն քմայքին, ու շեշտեց, թէ Ֆրանսա՝ թէ մարդասիրական տեսակէտով եւ թէ իր իսկ բարոյական ու նիւթական շահերուն տեսակէտով՝ պարտաւոր է ամեն ջանք թափել, որպէս զի հայոց դատը լուծուի եւ Թիւրքահայաստանը ստանայ ազատ ու ինքնավար ռէժիմ մը։

Տիկին Դիւլաֆուա, Սթելլա ընկերութեան քարտուղարուհին, հայոց բանաստեղծութեան մասին համառօտ բանախօսութիւն մը արտասանեց, որուն համար օգտուած էր Ա. Չօպանեանի ֆրանսերէն հրատարակութիւններէն. խորին աքանչացմամբ խօսեցաւ հայոց ժողովրդական երգերուն եւ աշուղական բանաստեղծութեան մասին, պարզեց անոնց բնորոշիչ յատկութիւնները եւ կարդաց հատուածներ հայ ժողովրդական երգերէ եւ Քուչակի քանի մը հայրեններ։

Օրիորդ Վալանթին Թեսիէ, երեւելի տաղանդաւոր դերասանուհի մը, հայ գեղջկուհիի տարազով, եկաւ արտասանել՝ յուզիչ ու խորունկ շեշտերով Չօպանեանի «Օրօրը»։

Տիկին Բլանշար քանի մը խօսքով հայ ժողովրդական երաժշտութեան մասին տեղեկութիւն տուաւ, օգտուելով Կոմիտաս վարդապետի «Հայկական Քնարէն», Գաբրիէլ Մուրէի հայ արուեստի մասին ուսումնասիրութենէն։

Սթելլա ընկերութեան անդամուհիներէն խումբ մը երգեց, հայերէն լեզուով, Կոմիտաս վարդապետի հաւաքած եւ դաշնակած ժողովրդական երգերէն երկուքը՝ «Իմ չինարի եարը» եւ «Ջիգ տու քաշի»։

Օրիորդ Մարգարիտ Բաբայեան երգեց «Սիրտս նման էր» եւ «Արեւ թաւալով եկաւ»։ Գ. Սիմոնեան, [illegible] ունեցող տենոր մը, երգեց «Զայն տուր ով ծովակ» եւ «Մայր Արաքսի»։

Օրիորդ Մեհտերեան արտասանեց՝ հայերէն լեզուով՝ Պէշիկթաշլեանի «Ո՜հ ինչ անուշը»։

Հասարակութիւնը ամենաջերմ ծափերով ընդունեցաւ հայ արուեստի այս բոլոր նմուշները, ինչպէս եւ արտասանուած բանախօսութիւնները։ Երեկոյթը կազմակերպուած էր մեծ խնամքով ու այն սիրուն ճաշակով, զոր ֆրանսացիք գիտեն դնել ամեն բանի մէջ։

Այդ ազնիւ ֆրանսուհիները, աջակցութեամբ պ. Խանզադեանի, ամեն ջանք ըրած եւ ամեն նեղութիւն յանձն առած էին, որպէսզի երեկոյթը ըլլայ փայլուն ու հրապուրիչ, եւ յաջողած էին։

Ներկայ հայերուն խնդրանքով Ա. Չօպանեան [illegible] շարադրեց ու կարդաց հետեւեալ փոքրիկ ճառը.

«Տիկին նախագահուհի, տիկիններ.

«Թոյլ տուէք ինծի ձեզ յայտնել Պարիզի հայկական մասնախումբին եւ ամբողջ հայ գաղութին շնորհակալութիւնները՝ ձեր այսօրուան նիստը հայոց դատին եւ արուեստին նուիրելու այնքան սրտալից եւ մեզ համար այնքան փաղաքշիչ գաղափարին ունեցած ըլլալնուդ։

«Այս ֆրանսական հանդէսը [illegible] հայոց սրտին մէջ պիտի մնայ իբր մեր ամենէն սիրուն յիշատակներէն մին, իբր ամենէն թանկագին նշաններէն մին այն բարեկամութեան, զոր Ֆրանսա կը հաճի շնորհել մեր ժողովուրդին։ Աղէտը, որ մօտ տասնհինգ տարի առաջ հարուածեց հայութիւնը, տուաւ անոր եղերական համբաւ մը, բայց անոր պատմութիւնը, արուեստը, գրականութիւնը դեռ շատ քիչ ծանօթ են Եւրոպայի մէջ։ Եւ մենք չենք կարծեր թէ համեստութեան դէմ կը մեղանչենք՝ մտածելով որ մեր ազգը արժանի է քաղաքակիրթ աշխարհի համակրութեան, ոչ միայն իր անսահման դժբաղդութեանը պատճառով, այլ եւ այն պատմական դերով, զոր ան կատարած է դարերով, այն կարեւոր եւ նշանակալից բաժինով, զոր ան ունեցած է մարդկային քաղաքակրթութեան գործին մէջ։ Ասոր համար է, որ տասնհինգ տարիէ ի վեր, Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն մէջ, հայերը կը ջանան, հրատարակութիւններով, նուագահանդէսներով, բանախօսութիւններով, ճանչցնել իրենց պատմութիւնն ու կուլտուրան։

«Այս նպատակով է, որ այս օրերս իսկ կազմուեցաւ հայկական մասնախումբ մը Պարիզի մէջ շարունակելու համար այդ նոյն գործը։ Բայց ինչ ուրախութիւն մեզի համար՝ տեսնել որ ֆրանսական ընկերութիւն մը ինքնաբերաբար իր հաւաքոյթներէն միոյն համար կընդգրկէ մեր ծրագիրը եւ այսպիսով իր մեծարժէք հովանաւորութիւնը կը շնորհէ մեր գործին։

«Դժուար է ձեզի ըսել, թէ ինչ աստիճան մենք զգացուեցանք, երբ մեր հայրենակից ու մեր մասնախմբին պաշտօնակից պ. Խանզադեան, որ ձեր ընկերութեան եւ մեր գաղութին միջեւ միութեան գիծն եղաւ եւ որ այնքան եռանդով գործակցեցաւ

ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅՈՒՄ

(Նացիօնալիզմի թունաւոր վարակումները ակադեմիական շրջաններում)

I

Հալածանքի այն սուր ու սպառնական կերպարանքը և առանձնայատուկ ձևերը, որոնց ենթակայ են այժմ Գերմանիայում Ռուսաստանից եկած ուսանողները առհասարակ և յատկապէս հրէաները (ռուսական), գոյութիւն չեն ունեցել անցեալում։ Տրտունջ, բացայայտ դժգոհութիւն և նոյն իսկ հալածանք մեղմ ձևերով եղել են միշտ գերմանացիների կողմից ռուսների (հասկացէք այս խօսքը պետական իմաստով՝ Ռուսաստանից եկած բոլոր ուսանողների վերաբերեալ) դէմ ակադեմիական շրջաններում։ Յաճախ ականատես է եղել տողերիս գրողը՝ դեռ իր ուսանողական վաղեմի տարիներում՝ այն անախորժ ցոյցերին և թշնամական վերաբերմունքին, որ ունենում էին գերման ուսանողները դէպի իրանց ռուս կոլլեգները։ Պանգերմանիստական և անտիսեմիտական ազատ մամուլը կենդանի արձագանք էր տալիս ուսանողական տրտունջներին և դեռ աւելի գրգռում նեղահայեաց ուսանողների կրքերը։

Նման դժգոհութիւնները ունեցան իրանց հետևանքները։ Եւ այսօր գերմանական շատ համալսարաններում սաստիկ խոչընդոտների են ենթարկվում ռուս ուսանողները, մանաւանդ ռէալական դպրոցը և սեմինարիան աւարտածները։ Վերջիններիս համար անկարելի է ուղղակի որոշ համալսարաններում ընդունվել կամ քննութիւն տալ, իսկ բժշկական ֆակուլտէտի դռները փակ են նրանց համար ամենուրեք։

Սակայն այն ծաւալը և կազմակերպված ոյժը, որ ստացել է այժմ օտարերկրացիների (դրա տակ հասկացէք բացառապէս ռուսաստանցիներ, որովհետև միւս բոլոր երկրներից համեմատաբար չնչին թւով ուսանողներ կը գտնէք Գերմանիայում) դէմ սկսած հալածանքը և դարձել ներկայումս օրվայ այրող խնդիր ոչ միայն ուսանողների, այլ և պրոֆեսորների մէջ, ապա լուսաւորութեան մինիստրի կաբինէտում,—այդպիսի մի հալածանք, կրկնում ենք, չի եղել անցեալում։

Այդ հալածանքը, որ բաւական ծանրակշիռ հետևանքներ ունենալու նախանշաններ է մատնում, ստացել է ներկայիս հասարակական շարժման բնաւորութիւն։ Նախ քան այդ երևոյթի իրական մղումները մերկացնելը և բնոյթը ըստ հարկին որակելը, կարևոր ենք գտնում համառօտակի յիշատակել այստեղ շարժման փաստական էջերը։

Հալածանքի աղբիւրը պարփակված է բացառապէս (գոնէ առ այժմ) բժշկական ֆակուլտէտի մէջ, մանաւանդ կլինիկաների, գործնական աշխատանքների շուրջը։ Իսկ շարժման հիմք դնողը և տոն տուողը եղան Հալլէի համալսարանի բժշկական ֆակուլտէտի գերմանացի ուսանողները։ Սրանք դասախօսադուլ յայտարարեցին և այդ միջոցով հարկադրեցին ֆակուլտէտի դեկանատին՝ դիմել լուսաւորութեան մինիստրութեանը և իրանց պահանջների բաւարարութիւնը խնդրել։ Պրուսական մինիստրը շտապեց իր հաւանութիւնը տալ ըմբոստ պատրիոտների միահամուռ կամքին։ Քաջալերված այդ աջողութիւնից՝ ոտի կանգնեցին շատ համալսարանների բժիշկ ուսանողներ նոյն պահանջներով, մանաւանդ Շտրասբուրգում։ Իսկ համակրանք և համերաշխութեան ցոյցեր վաստակեցին Հալլէի «հերոսները» համարեա բոլոր գերմանական համալսարաններում։ Ռուս ուսանողները, իրանց հերթին, կոչեր արձակեցին ամենուրեք և Գերմանիայում սովորող բոլոր ռուս բժիշկ ուսանողների ներկայացուցչական համագումար կայացնելու միտքը հասունացրին։ Շարժումը այնքան ստիպողական բնաւորութիւն ստացաւ, որ բոլոր համալսարանների բժշկական ֆակուլտէտները յատկապէս այդ հարցի շուրջը կօնֆերենցիա գումարեցին շարժման կենտրոնավայրում՝ Հալլէում։

Այժմ դառնանք պահանջների ծրագրին. ինչ են ուզում գերմանացի ուսանողն ու պրոֆէսորը ռուս ուսանողից. ո՞րն է վերջինիս «մեղքերի» ցուցակը։

Ռուս ուսանողները,—ճառում են գերմանացի պարոնները իրանց որոշումների մէջ,— «ստորարժէք» («minderwertig») են իրանց դպրոցական ուսման մակարդակով. նրանց հասունութեան վկայականը չէ համապատասխանում գերմանականին. պէտք է նրանցից պահանջել գերմաներէն լեզուի նախապատրաստական քննութիւն. պէտք է բժշկութիւն սովորողներից պահանջել այսպէս անուանված Physikum (մի նախապատրաստական քննութիւն 5 սեմեստրից յետոյ), ինչպէս պահանջվում է գերմանացիներից. պէտք է բարձրացնել ռուսների ընդունելութեան, սովորելու և քննութեան վճարը։ Պահանջ կար նոյնիսկ՝ ընդունելութեան հարցը լուծելու՝ որոշ սահմանափակ տոկոսների պայմանով, այսինքն ադմինիստրատիվ կամայականութեամբ։

Ուսանողական շարժման կէս տարերային և կէս կազմակերպված ընթացքը գտաւ իր վերջնական ձևակերպումը բժշկական ֆակուլտէտների դեկանների կօնֆերենցիայում՝ գումարված նորերս Հալլէում։ Բնորոշ է այն «արտաշարժ ներդաշնակութիւնը», որ ցոյց տուին դրանով դեկանների կոլլեգիան և բողոքող ուսանողների գրուպպաները։ Ի՞նչ եզրակացութեան եկաւ բժշկական ֆակուլտէտների ներկայացուցչական համաժողովը, դա տեսնում ենք հետևեալ որոշումներից.

1) Նշանակել խիստ հսկողութիւն ռուս ուսանողների վկայականների վրա, որպէսզի ընդունվեն միայն նրանք, որոնք իսկապէս ունեն անհրաժեշտ պատրաստութիւն, ընդունել միայն գիմնազիաւարտներին։

2) Մտցնել Փիզիկումի պարտականութիւնը բոլոր ռուսների համար (ռուսները պարտական են ըստ այնմ տալ գրաւոր խոստում, որ նրանք պետական քննութիւնից կը հրաժարվեն)։

3) Ռուս ուսանողների ուսման վճարը բարձրացնել, բացի դրանից՝ մտցնել սեմեստրական յատուկ տուրքի պարտականութիւն նրանց համար, այնպէս որ ռուսների հատուցած վճարի գումարը երկու կամ երեք անգամ աւելի լինի (ընդգծումը իմս է), քան գերմանացիներինը։

Ապա համաժողովը վիճակագրական թւերով ցոյց է տուել, թէ ինչպիսի մեծ գումարներ են ծախսում գերմանական պետութիւնները ռուս ուսանողների կրթութեան վրա։ Ուշադրութեան է առնվել այն հանգամանքը, որ գերման ուսանողների թիւը աճում է զգալիօրէն, իսկ աուդիտօրիաները, կլինիկաները և լաբօրատօրիաները իրանց նեղ ծաւալով բաւականութիւն չեն տալիս՝ շնորհիւ մեծ թւով օտարերկրացիների (իմա ռուսների). խօսվել է նաև այն բանի մասին, որ ռուս կառավարութիւնը լաւ չէ վերաբերվում դէպի գերմանական հրէաները (որոնք զանազան գործերով Ռուսաստան են գնում), ուստի համաժողովը անհրաժեշտ է գտնում նոյնօրինակ վերաբերվել դէպի ռուսական հրէաները,—«wie du maine Juden, so ich deine Juden» («ինչպէս դու իմ հրէաներիս հետ ես վարվում, այնպէս էլ ես քո հրէաների հետ»)։ Իսկական նպատակակէտը, որին հասնելու համար համաժողովը այդ բոլոր արուեստական միջոցների գործադրութիւնն է յանձնարարել գերմանական համալսարաններին և կառավարութիւններին, կազմում է՝ «ռուս ուսանողների հոսանքը սահմանափակելու անհրաժեշտութիւնը»։

Այս էլ պրոֆեսորների (դեկանների) վճիռը։

Ակադեմիական փառքի երկու «սիւները», պրոֆեսորներ և ուսանողներ, հոգևոր հայրեր ու որդիներ, համերաշխ տոնով ու ոգով հրապարակ են եկել և հալածանքի միևնոյն լոզունգներով տոգորված՝ ավել են ցանկանում գիտութեան տաճարներից գիտութեան ծարաւներին հէնց այն պատճառով, որովհետև օտարերկրացի են վերջիններս։

Առանց էժանագին մարդասիրութեան ծափեր զարնելու կամ սենտիմենտալ բարոյախօսի ներբողներ կարդալու—այդպիսի մօտեցնակերպով անկարող կը լինէք ձեր հակառակորդին ոչ հասկանալ և ոչ հակաճառել ու հերքել—ուզում ենք ճրագի լուսով լուսաւորել ու քրքրել այն խորխորատը, որտեղից հանում և օտարների դէմ են ուղղում գերման պրոֆեսորներն ու ուսանողները իրանց quasi հիմնաւորված պահանջները։ Մենք ուզում ենք հարցը դնել փաստական ու իրական հողի վրա և առողջ լօգիկայի սլաքի առաջ՝ և այնպէս հաշիւ տեսնել մեր հակառակորդների հետ։ Միայն այդ միջոցով կարող ենք մերկացնել երևոյթի իսկական մօտիվները, ասել է՝ հասկանալ երևոյթը իր հարազատ գոյներով։

B. Intimus

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ

Ուստր, 26 փետր. (ն. տ.)

Ամերիկահայ գաղթականութեան մէջ սերունդ մը ունինք, նոր սերունդ անունով, որուն ազգայնապէս փրկութիւնը՝ ապագայ այլասերումէ ու վատասերումէ՝ կախուած է այսօրուան ձեռք առնուած կանխարգել միջոցներէն ու զինքը դէպի գահավէժ կորուստ առաջնորդող ճամբաներուն առջև ամրակուռ պատնէշներ կանգնեցնելէն։

Այս գաղթականութեան ծոցը գոյութիւն առնող անթիւ ու անհամար ընկերութիւններն՝ առանց բացառութեան՝ իրենց նպատակակէտ ընտրած են միայն ու միմիայն հայրենիքը ու անոր ծովածաւալ ցաւերը, և առ այդ նուիրուած են եղեր անոնց ամենքին ալ քրտնաթոր աշխատութիւններն ու թանկագին զոհաբերութիւնները։ Անոնց այս նպատակը որքան ալ գերազնիւ ու գովելի, նոյնքան ալ կարևոր ու ստիպողական համարելով հանդերձ՝ չենք կրնար աննկատ թողուլ և այն զանց առնուած պարագան, որ հետզհետէ աւելի սուր և խոր կերպով կը շեշտուի ամերիկահայ իրականութեան մէջ։

Այդ պարագան ամերիկահայ նոր սերունդին առժամեայն կրթութեան հարցն է, որուն վրայ շատ քիչ մտածողներ եղած են ցարդ։

Ամերիկահայ համայնքը իր հայրենասիրութեան ու ազգասիրութեան զօրաւոր ապացոյցը տուած է արդէն թէ անցեալին և թէ ներկային մէջ, ասոր հակառակը պնդողներ հազիւ թէ գտնուին։ Բայց նոյն այս համայնքը մինչև ցարդ թերացած է իր նուիրական ու սուրբ պարտականութեանը մէջ. դա վաղուան սերունդին ազգայնապէս փրկութեան գործն է։

Մեր կուլտուրական ընկերութիւններուն ուշադրութենէն վրիպած է սոյն կարևոր գործը, որ նոյնքան ազգասիրական ու հայրենասիրական է և բարձր գնահատումի արժանի։

Այս երկրի նոր սերունդին, որուն թիւը կամաց-կամաց կը ստուարանայ, որ իր ծնունդն ու խանձարուրը հայրենիքէն հազարաւոր մղոններով հեռու օտարոտի վայրերու վրայ գտած ու տեսած է, սորվեցնել պէտք է իր մայրենի լեզուն, իր ազգային ու եկեղեցական պատմութիւնը, հայ մեծցնելու և հայ պահելու համար զիրենք, եթէ ոչ՝ արդէն եանքիներու հնոցին մէջ ձուլուելու դատապարտուած են յաւէտ։

Ուրախալի ու միանգամայն մխիթարական է տեսնել թէ՝ վերջերս քանի մը հայ գաղութներ սկսած են ըմռնել այս ճշմարտութիւնն ու առ այդ ջանքեր կը թափեն։ Այս գաղութներն են Ֆրէզնօ (Քալ.), Ուէսթ Հօբօքըն և Ուստր։

Ուստրի մէջ հայկական դպրոցի մը բացումը կատարուեցաւ անցեալ տարուայ յունիսի սկիզբները, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Հայուհեաց Որբախնամ Ընկերութեան և հովանաւորութեամբ ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ պատ. հոգաբարձութեան։ Դպրոցական շրջանը տևեց երեք ամիս, իսկ անկէ յետոյ՝ տեղական դպրոցներու վերաբացումով՝ շաբաթ օրերը միայն շարունակուեցաւ։

Հայուհեաց Որբախնամ Ընկերութիւնը, զգալով թէ հայրենիքի մէջ քանի մը որբեր խնամելէն ոչ նուազ և թերևս աւելի կարժէ հոս տեղի նոր սերունդը վաղուան կորուստէն փրկելու փորձը, կամովին հրապարակ նետուեցաւ և ստանձնեց այդ ծանր ու դժուարին պաշտօնը, հոգալով միանգամայն իրենց յանձնառու եղած որբերուն տարեկան ծախքերը։

Տիկնանց Որբախնամ Ընկերութիւնը ամսոյս 15-ի կիրակին տուաւ իր առաջին դպրոցական հանդէսը, երկսեռ խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ, ուր հրապարակ բերաւ իր քանի մը ամսուան աշխատութեան արդիւնքը, որուն ի տես հանդիսականաց սրտերը գոհունակութեամբ լեցուեցան։

Երկսեռ փոքրիկ մանուկներու հոյլ մը՝ սրահի բեմին վրայ հանդիսաւորապէս շարուած՝ հայերէն արտասանութիւններ ըրաւ իրենց թոթովախօս լեզուներով, որոնց համար դեռ երէկ անծանօթ կը մնար իրենց մայրենի բարբառը։

Հոս երևան եկաւ այդ ազնիւ նպատակին շուրջը բոլորուած տիկնանց հրաշագործ ձեռքերուն պտուղը, արդիւնք իրենց անդուլ ջանքերուն ու անսպառելի կորովին։

Որբախնամը՝ իր այս ձեռնարկով գերազանցապէս ազգասիրական գործ մըն է, որ կը կատարէ, փրկելու այսօրուան նոր սերունդը վաղուան օտարացումի ահաւոր վտանգներէն։

Ազգը երախտապարտութեամբ պիտի յիշէ իրենց այս զոհողութիւնը, որ թանկագին է, ու ամերիկահայը՝ սրտի մեծ գոհունակութեամբ պիտի արձանագրէ իր տարեգրութեան մէջ իրենց մատուցած այս ծառայութիւնը։

Նոր սերունդը պէտք ունի իր մայրենի լեզուին ուսուցումին, իր ազգային ու եկեղեցական պատմութեան. այս պէտքը, ուրախ ենք յայտնելու որ, կը լրացնէ այսօր Ուստրի Հայուհեաց Որբախնամը, որուն մէջ մասնաւոր ծառայութիւն դրած են տիկնայք Ն. Մարգարեան, Զ. Ռուսիկեան, Բ. Թովմաճանեան, Փ. Օտապաշեան, Փ. Շուշանեան, Ա. Նըքէքճեան, Ա. Մաթէոսեան, (վարչութեան անդամներ), և որուն իր աջակցութիւնը բերել խոստացած է թեմիս հովիւ Սրբէն վարդ. Վեհունին և Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը։

Մաղաք Գ. Պերպէրեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Մարտի 10-ին Թիֆլիսի յունական եկեղեցում կատարվեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ սպանված Գէորգ թագաւորի համար։ Հոգեհանգստին ներկայ էին ներկայացուցիչներ տեղական յոյն գաղութի կողմից։

◆ Վերադարձան Թիֆլիս և ստանձնեցին իրանց պաշտօնները կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու Ռուդոլֆը, երկրագ. գլխ. կառավարչի Կովկասի լիազօր Շաշկօվսկին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատի դատախազ Սիլինը և այլն։

◆ Կովկ. ուսում. շրջանի հոգաբարձու Ռուդոլֆը կիրակի օրը դիտեց Սաբուրթալօ արուարձանի այն տեղը, որ առաջարկում են Թիֆլիսի պօլիտեխնիկումի համար վրացի իշխանները։ Պարզվեց, որ պօլիտեխնիկումի համար մինչև այժմ առաջարկված է հողաբաժին 245 դեսեատին։

◆ Ներկայումս Թիֆլիսի հայ ծխական դպրոցների մանկավարժական մարմինները զբաղված են գործադրվող դպրոցական ուսումնական ծրագրի վերամշակման խնդրով։ Մանկավարժական մարմինների կողմից մշակված ծրագիրները մինչև ամսիս 15-ը ներկայացվելու են թեմական տեսչին, որն իր դիտողութիւնների հետ պէտք է առաջարկէ Էջմիածնի կենտրօնական-դպրոցական խորհրդին։

◆ Դեռ 1910 թ. նոյեմբ. 16-ին Թիֆլիսի նահանգապետը պարտադիր որոշում հրատարակեց կանանց համար, որպէսզի նրանք իրանց գլխարկների երկար ասեղների սուր ծայրերը ծածկած ունենան անպատճառ փոքրիկ փականներով։ Բայց չը նայած յիշեալ անհրաժեշտ նախազգուշացման, գեղեցիկ սեռի ներկայացուցիչները շարունակում էին սովորականի նման փողոց ելնել առանց այդ ծածկող փականները ունենալու իրանց գլխարկների քորոցների ծայրերին։ Եւ ահա մի դժբաղդ դէպք, որ եղաւ փետրվարի կէսերին, հարկադրեց ոստիկանապետին նորից յիշեցնել նահանգապետի հրատարակած պարտադիր որոշումը, սպառնալով այդ որոշումը չը կատարող կանանց վերաբերութեամբ ձեռք առնել կտրուկ միջոցներ ոստիկանական պաշտօնեաների միջոցով։ Արդէն պարտաւորութիւն է դրված էլեքտրաքարշի, թատրոնների և սինեմատօգրաֆների վարչութիւնների վրա, որպէսզի գլխարկների ասեղների ծայրերին փական չունեցող կանանց թոյլ չը տան վագօն նստել, կամ թատրոն ու սինեմատօգրաֆ մտնել։ Դժբաղդ դէպքն այն է, որ տեխնիկ Վ. Մամուլեանի որդին մի տիկնոջ գլխարկի ասեղից ստանալով ծակոց գլխից, հիւանդացաւ արեան վարակումով և շուտով էլ մահացաւ։

◆ Էլեքտրաքարշի գծերի վրա արդէն երթևեկում են Բրիւսէլից ստացված նոր վագօնները։

◆ Ահա մի շաբաթից աւելի է, ինչ քաղաքի ազգաբնակութիւնը դատապարտված է գործածել խմելու բոլորովին պղտոր ջուր։ Պատճառը ի հարկէ Կուր գետի վարարումն է ու պղտորութիւնը, բայց երկրորդ պատճառը պէտք է որոնել Աւճալեան ջրամբարի զտիչ խողովակների անպէտք լինելու մէջ։

◆ «Г. К.»-ն հաղորդում է, որ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի անդամ ի. պ. խ. Դօլգօվը թողնում է իր պաշտօնը։ Դօլգօվը վերջերս վերադարձաւ Պետերբուրգից, ուր մեկնել էր արդարադատութեան մինիստրի հրաւէրով։ Այս ճանապարհորդութիւնը կապ ունի Դօլգօվի այն դերի հետ, որ նա մասնակցեց Պետական Դումայի ընտրութիւններին իբրև սօց.-դեմ. կուսակցութեան պատուիրակ։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային առաջին ապաստարանում անցեալ փետրվար ամսում գիշերել են 176 տղամարդիկ 2802 անգամ։ Նրանք ըստ ազգութեան բաժանվում են հետևեալ կերպով. ռուսներ՝ 79 տղամարդիկ, հայեր՝ 57 տղ., վրացիներ՝ 27 տղ., լեհեր՝ 3 տղ., գերմանացի՝ 1 տղամարդ, օս՝ 1 տղ.; հրէայ՝ 1 տղ., յոյն՝ 1 տղ. և ուրիշ ազգութիւններ 6 տղ.։

◆ Այսօր երեկոյեան, Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան դահլիճում տեղի կունենայ հանդիսաւոր գրական-երաժշտական երեկոյթ։ Սկզբում Մ. Մաշէն-

---

ձեզի՝ այս ցերեկոյթին կազմակերպութեան մէջ, եկաւ մեզի յայտնել, թէ որոշած էիք ձեր մարտ 5-ի հաւաքումը նուիրել հայ արուեստին։ Սակայն, հանդիսատես ըլլալէ յետոյ այս ցերեկոյթին, տեսնելէ յետոյ, թէ ինչ խնամքով, ինչ անկեղծ ու խորին շահագրգռութեամբ իրականացուցեր էք ձեր վեհանձն գաղափարը, ճշմարիտ յուզում մըն է, որ կը զգանք, յուզումներուն ամենէն քաղցրն ու ամենէն արտայայտիչը։ Իր ժողովրդական երգերուն և բանաստեղծութիւններուն մէջ հաւատարմօրէն ցոլացած հայ հոգին ֆրանսական հասարակութեան ծանօթացնելու նպատակով, դուք ամենաբարձր ծառայութիւնը կը մատուցանէք նոյն ինքն հայկական դատին, որովհետև դուք կամրացնէք ու կրկնապէս կամրացնէք այն համակրութիւնը, զոր սիրտ ունեցող անձնաւորութիւններ, Եւրոպայի մէջ, շնորհած են այս ժողովուրդին, որ մինքան ծանր լուծի մը տակ կը հեծէ և որ արժանի է գոյութեան լաւագոյն պայմաններու՝ իր քաղաքակրթութեան տարրի յատկութիւնները զարգացնել կարենալու համար. ու դուք այսպիսով կը տարածէք այս համակրութիւնը և զայն կը պարտադրէք անոնց, որ դեռ չեն ճանչնար այս ժողովուրդը կամ զայն անկատարօրէն կը ճանչնան։

«Հայերս ասոր համար խորապէս երախտագէտ են ձեզի։

«Բոլոր սրտով շնորհակալ եմ բարօն Սիւրքուֆին։ Իր ջերմագին խօսքերը, մինքան ազնիւ ու վեհանձն զգացմամբ մը թրթռուն, այնքան հարազատօրէն «ֆրանսական» շեշտով մը լեցուն, մինքան անկեղծ ու խորունկ համակրութեամբ մը տոգորուն դէպի մեր ազգը, մեր սիրտը թափանցեցին։ Մենք զանոնք երբէք չպիտի մոռնանք։

«Շնորհակալ եմ տիկին Սիւրքուֆին, որ իբր նախագահ Սթելլա ընկերութեան՝ իր ամբողջ հոգածութիւնը նուիրած է այս ցերեկոյթը արուեստի և ֆրանքօ-հայ բարեկամութեան գեղեցիկ հանդէս մը ընելու համար, և որ հայոց համար այնքան քնքուշ բաներ ըսաւ քիչ առաջ։

«Պարիզի հայուհիները հաճոյքով պիտի պատասխանեն իր սիրուն հրաւէրին, իրենց պատիւ պիտի համարին անդամակցիլ ընկերութեան մը, որուն անդամները կը սիրեն ոչ միայն աէրօպլանները, այլ ամեն ինչ որ կը սաւառնի, բոլոր ազնիւ զգացումները, բոլոր վեհ ու թեւաւոր զգացումները, որ Ֆրանսայի փառքը կը կազմեն։

«Շնորհակալ եմ տիկին Դիւշանժին, որ հայ բանաստեղծութեան մասին այնքան նուրբ ու գեղեցիկ բանախօսութիւն մը արտասանեց, լեցուն փափուկ ըմբռնողութեամբ և տոգորուած բարձր համակրութեամբ դէպի հայ քերթողական հանճարը։

«Շնորհակալ եմ տ. Բլանքարին, որ ֆրանսական ցեղին քննադատական այդ նոյն սուր ու թանկագին կարողութիւնը ի յայտ բերաւ հայ ժողովրդին երաժշտութեան մասին տուած իր քանի մը գեղեցիկ բացատրութիւններով։

«Շնորհակալ եմ բոլոր ֆրանսուհիներուն, որ անդամ են Սթելլա ընկերութեան, և մասնաւորապէս անոնց, որ հաճեր են այնքան նեղութիւն կրել՝ հայերէն լեզուով՝ երգելու համար մեր երկրին երգերը։

«Շնորհակալ եմ օրիորդ Վալանթին Թեսիէին, որ իր արտասանողի գեղեցիկ տաղանդով քերթողական պարզ էջի մը ուժ և փայլ շնորհեց։

«Օրիորդ Բաբայեան, օր. Մեհտերեան և պ. Սիմոնեան շնորհակալութեան չեն սպասեր. անոնք իրենց պարտքը կատարեցին. բայց կը շնորհաւորեմ զանոնք իրենց պարտքը այսքան փայլուն կերպով կատարած ըլլալնուն համար։

«Տիկիններ,

«Հայերը կը սիրեն Ֆրանսան, զայն կը սիրեն շատոնց ի վեր ու խանդավառօրէն. զայն կը նկատեն իրենց երկրորդ հայրենիքը, իրենց մտաւոր առաջնորդը. իրենց համար շատ քաղցր է, հաւատացէք, տեսնել, թէ այս մեծ ու ազնիւ ազգին այսպիսի ընտիր ներկայացուցիչներ կը հաճին զիրենք վարձատրել, ու ծայրայեղ վեհանձնութեամբ, այն անսահման սիրոյն ու սքանչացման համար, զոր կը զգան Ֆրանսայի հանդէպ։

* *

Այս երեկոյթէն քանի մը օր առաջ, խումբ մը ֆրանսացիներու կողմէ հայասիրական ուրիշ ցոյց մը տեղի ունեցաւ Պարիզի մէջ, նոյնքան և թերևս աւելի սրտաշարժ։ Պարիզի Լուի-լը-Գրան լիսէին բարձրագոյն կարգի աշակերտները՝ ինքնաբերաբար՝ որոշած են հայոց դատին ի նպաստ խնդրագիր մը ուղղել Ֆրանսայի հանրապետութեան նորընտիր նախագահ պ. Պուանկարէին, որ ինքն ալ այդ լիսէին նախկին աշակերտներէն է, և իրօք ալ զայն խմբագրած և 59 հոգի ստորագրելով ուղարկած են նախագահին։

Ահա այդ խնդրագրին թարգմանութիւնը։

«Պարոն նախագահ,

«Թոյլ տուէք Լուի-լը-Գրան լիսէի բարձրագոյն կարգի աշակերտներուն, որ ձեզ յայտնեն, յանուն իրենց ընկերներուն իղձ մը, որ իրենց սիրելի է։ Ուրախութիւնն ու հպարտութիւնը, զոր կը զգան՝ ձեզ իրենց դպրոցին նախկին աշակերտներուն շարքին մէջ հաշուել կարենալնուն, այդ համարձակութիւնը կուտայ իրենց։

«Վրդովիչ լուրեր կուգան Հայաստանէն։ Պատերազմը գրգռած է քիւրդերու մոլեռանդութիւնը։ Փափագելի պիտի ըլլար որ, զայրոյթ յայտնելու համար, կիլիկեան նոր արհաւիրքներու տեղի ունենալուն չսպասէինք, և քանի որ արևելեան խնդիրը քիչ ատենէն թերևս լուծում մը պիտի ստանայ, Ֆրանսա պարտականութիւն ունի պետութեանց միջոցով բարւոքել, ամեն գնով, հայոց ողբալի կացութիւնը։ Արդարև, այդ մտացի և աշխատասէր քրիստոնեաներուն շնորհիւ է, որ քաղաքակրթութիւնը հնարաւորութիւն պիտի ունենայ թափանցել Արևելքի մէջ։ Ասկից զատ, անոնք յաճախ ապացուցած են իրենց սէրը մեր երկրին համար, և երբ կիմանան, որ վերջապէս կը շահագրգռուինք իրենցմով, իրենց երախտագիտութիւնը յայտնելու համար՝ արցունքէ ուրիշ բան չեն գտներ։ Զանոնք լքանելով մենք մեղապարտ անտարբերութիւն մը ցոյց տուած պիտի ըլլայինք։ Արդէն հանրային կարծիքը կը սկսի յուզուիլ, և մեր կառավարութեան կողմէ ուէ նախաձեռնութիւն անոնց ի նպաստ՝ ծափահարութեամբ պիտի ընդունուի։

«Հաճեցէք, պարոն նախագահ, ընդունիլ մեր խորին յարգանքին հաւաստիքը։

«Լուի-լը-Գրան լիսէի բարձրագոյն կարգի աշակերտներ»

(59 ստորագրութիւն)

Կիմանանք թէ այս խնդրագիրն ստորագրող աշակերտները որոշած են հրաւիրել Ա. Չօպանեանը, որ իրենց դպրոցին մէջ գայ բանախօսութիւն մը արտասանել հայկական դատի մասին։

* *

Հայասիրական այս անկեղծ ու ինքնաբեր ցոյցերը շատ մխիթարական են. անոնք ցոյց կուտան, թէ հայ ժողովուրդն ու հայկական դատը ֆրանսական հասարակութեան ճանչցնելու և սիրցնելու նպատակով տարիներէ ի վեր թափուած ջանքերը ապարդիւն չեն մնացած. անոնք ցոյց կուտան նաև, թէ հայկական դատը իրօք մտած է նոր ու վճռական փուլի մը մէջ, որ թերևս յանգի մօտալուտ ու բարւոք լուծման մը։

Շաւարշ

Պարիզ

ճեան կը դասախօսէ «Գրականութիւնը կեանքի հայելին է» նիւթի մասին, որից յետոյ կը լինի գրական-երաժշտական բաժին, մասնակցութեամբ՝ օր. Բաբալեանի, Մալխասեանի, Մաճկալեանի, Մինասբէկեանի, պ. պ. Ազայեանի, Գուլօյեանի, ջութակահար Վրոյրի, Միրզայեանի, Սարգաբեանի, դաշնակահար Թէյմուրազեանի, դերասան Շահխաթունու, Պետրոսեանի և ուրիշների։ Սկիզբն է ժամը 8 ին։

◆ Ժողովրդական Տան հայկական սեկցիան, որ Թիֆլիս է հրաւիրել Բագուի հայ դերասանական խումբը, ի նկատի առնելով այն հետաքրքրութիւնը, որ առաջ է բերել Շանթի «Հին Աստուածներ» պիէսը, նշանակել է այսօրվայ ներկայացման գները խիստ էժանացրած, բոլոր խաւերին հնարաւորութիւն տալու համար ծանօթանալու այդ պիէսին։

◆ Շաբաթ, մարտի 9-ին, Զարիֆեանի խումբը առաջին անգամ Թիֆլիսում խաղաց Ուայլդի «Պադուայի դքսուհին» դրաման։ Այսօր, վերջին գաստրօլի առիթով խումբը երրորդ անգամ ներկայացնելու է «Հին Աստուածները»։ Խումբը Թիֆլիսից մեկնում է Երեւան։

◆ Մուխրանեան կամուրջի վրա կատարվում են վերանորոգչական աշխատանքներ, որի պատճառով էլ կառքերի երթեւեկութիւնը այդտեղ դադարել է, իսկ էլեքտրաքարշի վագոնները երթեւեկում են տեղափոխվելով։

◆ Մարտի 11-ին Թիֆլիսեցի Վասիլ Մախաշվիլին՝ 20 տարեկան՝ արհեստաւոր, որ ապրում է Բագրատիոնովսկայա փող. № 29 տանը, անձնասպան լինելու նպատակով, խմեց քացախի էսէնցիա։ Թունաւորվածին տարան Միքայէլեան հիւանդանոց։ Ինքնասպանութեան պատճառը անգործ լինելն է ու գոյութեան միջոցների բացակայութիւնը։

◆ Գանձակի գաւառում ոստիկանութիւնը Էլչիս և Նօզիա յայտնի աւազակապետների հետ ունեցած հրացանաձգութեան ժամանակ կորցրեց երկու պահակ սպանված։ Աւազակները սպանեցին նաև չորս ձի ու վիրաւորեցին երեք հետապնդող անձերի։

◆ Աստրախանից մեզ հաղորդում են, որ Աստրախանի Հայ Գրական-Գեղարուեստական Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ այդ քաղաքում, մարտի 30-ին, հանդիսաւորապէս տօնվելու է հայ տառերի 1500-ամեայ և հայ տպագրութեան 400-ամեայ միացեալ յոբելեանը։ Յոբելեանի ժամանակ Թեմ. դպրոցում մի առանձին սենեակ է յատկացվելու հայ մամուլին, որի օրգաններից մի-մի օրինակ ցուցահանված են լինելու։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂ ԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Արտիստական Թատրօն

Տարիներ առաջ մենք գրել ենք դերասանուհի Ա. Պասխալօվայի խաղի մասին և բնորոշել նրան։

Պասխալօվան Ռուսաստանի աչքի ընկնող դերասանուհիներից մէկն է եղել, բայց նրան վիճակված չէ եղել հռչակ հանելու մայրաքաղաքներում։ Պասխալօվան աջող մրցութեամբ կարողացել է երկար տարիներ գերիշխող տեղ լինել գաւառական առաջնակարգ բեմերի, ինչպէս որոշ ժամանակներում Կիեվի, Օդեսսայի, Խարկովի, Թիֆլիսի և ուրիշ տեղերի բեմերում։

Թիֆլիսը մի ժամանակ շատ ոգևորված էր նրանով և մատուցել է նրան մեծամեծ յարգանքներ։ Այժմ Պասխալօվան այցելել է Թիֆլիսը գուցէ վերջին անգամ, որովհետև ինչպէս լսվում է, դերասանուհին մտադիր է թողնել բեմը և անցկացնել իր օրերը հանգստութեան մէջ, մնանաւանդ որ զգում է իրան ոչ բաւականաչափ առողջ։

Մենք տեսանք նրան «Միրրա Էֆրօս» պիէսում նոյնանուն դերի մէջ։

Այդ դերը Պասխալօվայի խսկական դերը չէ կարելի համարել, բայց և այնպէս նա խաղաց գեղեցիկ, ազդու, կոբզելով արտասուքներ հասարակութեան աչքերից։

Պասխալօվան իր փաղաքշող, մեղմահընչիւն ձայնով առանձին տպաւորութիւն է գործում, որտեղ սիրոյ և գգուանքի, կամ վշտի ու ցաւի յայտնութիւններ պէտք է անվեն։

Ժամանակը իր կնիքը գրել է Պասխալօվայի վրա մի որոշ աստիճան։ Դուք դարձեալ հիանում էք նրա խաղից։ Ճիշդ է, դուք չէք զգում նախկին թարմութիւնը, հոգեկան վերապրումների խորաթափանց հաբաղատութեան այն վաղեմի ոյժը, որով դերասանուհին դիւթում էր հանդիսականներին. բայց նա այժմ էլ առաջնակարգ դէմք է, միայն արդէն ուրիշ դերերի, աւելի պակաս դրամատիկական աւիւն պահանջող դերերի համար։ Սերոզ

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

«Бирж. Вѣд.»-ի Թղթակից Օլգէնինը, գրելով հայոց հարցի մասին, հաղորդում է մի քանի հայերի հետ ունեցած իր խօսակցութիւնը, ուր պարզված է «Դաշնակցութիւն» կոչված կուսակցութեան տեսակէտը Թիւրքաց հայերի հարցի մասին։

Ամենից առաջ,—ասել են նրանք,—մեր կուսակցութիւնը ջերմօրէն բողոքում է այն հաւաստիացման դէմ, թէ մենք մեր քաղաքական դրօշակի վրա դրել ենք նշանաբան՝ «Հեռու Ռուսաստանից»։ Դա չարամիտ զրպարտութիւն է, որ տարածում էին մեր հակառակորդները։ Նրանց ցուցմունքը ինչ որ բէզոլիւցիաների մասին, կայացած Վիեննայի համագումարի մէջ 1907 թ., նոյնպէս միտումաւոր ստութիւն է։ Այդպիսի բէզոլիւցիաներ կուսակցութեան ոչ յիշեալ, ոչ ուրիշ համագումարներ չեն արել։ Բայց մենք չենք ծածկում, որ այդ ժամանակները (1905—1907 թ.) դաշնակցականները, ինչպէս և շատ ռուս առաջաւոր մարդիկ, գրաւված ընդհանուր դեմօկրատիական շարժումով, երազում էին հնարաւորութեան մասին՝ ստեղծելու կեանքի այնպիսի պետական կազմ, որ ապահովէր ամեն մի ուրոյն ազգութեան իրաւունք՝ նրա կուլտուրական և վարչական ինքնուրոյնութեան համար։ Ապակենտրոնացման գաղափարով մեր այդպէս համակվելուն մենք հայերս մեղաւոր ենք, ինչպէս և մի քանի ռուսական կուսակցութիւններ, բայց այդտեղից մինչև «քաղաքական սեպարատիզմ»՝ մեզ համար հազիւ անցնելի տարածութիւն էր։ Վրա հասաւ 1908 թ. և ռուսականին փոխարինեց թիւրքական դարունը։

Հնարաւոր է, որ հայ ժողովրդի մի մասը, տեսնելով Ռուսաստանի մէջ ի բանից գաղափարական և ժողովրդական ձգտումների տխուր տապալումը, շատ կուրօրէն, շատ աղմկօրէն հաւատաց երիտ. թիւրքերի խոստումներին. այնքան շատ մենք ցանկանում էինք հաւատալ նրանց։ Ահա թէ ինչու այդ հեռաւոր օրերում Թիւրքաց հայերի մի քանի ներկայացուցիչների խօսքերի և ճառերի մէջ հնչվում էր այնքան դառնութիւն, վիրաւորանք և գրգռումն, բայց ոչ չարակամութիւն։ հաւատացէք։ Թիւրքական հաւասարութեան և եղբայրութեան այդ օրերում, մենք խօսում էինք վշտով, յուզմունքով, ինչպէս խօսում են կորած բարեկամի մասին։ Բայց միւս կողմից, եթէ մենք, Թիւրքահայերս, այդքան թեթեւաբար ենթարկվեցինք երիտ. Թիւրքերի հիւպնօսին, դրա փոխարէն ռուսահայերը միացին խումբ և օտար նրա համար էին և նոյնիսկ հայ-Թիւրքական եղբայրութեան ամենագեղեցիկ գրաւիչ բոպէին նրանք պահպանեցին ոչ միայն լիակատար յօյալութիւն Ռուսաստանի վերաբերմամբ, այլ և բոլորովին որոշ կերպով արտայայտված ձգտումն դէպի նա։

Իբրև ապացոյց այդ փաստի, խօսակից հայը առաջ է բերել «Հօրիզօն» լրագրի կարծիքները։ Նա առաջ է բերում «Հօրիզօնի» այն յօդուածը, որով այդ թերթը դատապարտել է որպէս թէ հայ պատգամաւորներ Զօհրապի և Վարդգէսի Թիւրքական պարլամենտում Ռուսաստանի դէմ արտասանած ճառերը «Դաշնակցութեան» դէմ յարուցած հալածանքների պատճառով։

«Հօրիզօնը»,—ասել է խօսակիցը,—ջերմօրէն բողոքեց այդպիսի անարժան յարձակման դէմ, որովհետև որքան էլ վրդովեցուցիչ և անարդար լինէր հայկական տեսակէտից վերոյիշեալ դատը (դաշնակցականների), այնու ամենայնիւ «Հօրիզօն» գտնում էր, որ «ռուսաց կառավարութիւնը կռւում է և հալածում է ոչ թէ ամբողջ հայոց ազգը, այլ միայն նրա սօցիալ-քաղաքական կուսակցութիւններից մէկը», և որ հայերի վիճակը Ռուսաստանում անհամեմատ բարձր է Թիւրքաց հայերի վիճակից։

Թէ որքան անկեղծ են եղել խօսակցի ասածները, չը գիտենք, բայց չենք կարող չը ցաւել, որ պատմական փաստերը յեղաշրջված են դիտմամբ։ Խոստովանել գործված սխալը՝ ազնուութիւն է, բայց յեղաշրջել փաստերը՝ ցոյց է տալիս միայն հոգու թուլութիւն և ստորութիւն։ Ո՞վ չը գիտէ, որ այն աղաղին պառակտումը, որ առաջ եկաւ «Դաշնակցութիւն» կոչված կազմակերպութեան մէջ և բաժանեց նրան երկու հատուածի, որ պատճառ դարձաւ այնքան եղբայրասպան կռիւների, ունէր միակ մի պատճառ, այն, որ Դաշնակցութիւնը ընդունել էր մի նոր ծրագիր։

Այնու ամենայնիւ լաւ է անսգան, քան երբէք. լաւ է խոստովանել սխալը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 11 մարտի

Իմ խորին շնորհակալութիւնն եմ յայտնում բոլոր իմ ծանօթներին, բարեկամներին և այն անձանց, որոնք յարգեցին հանգուցեալ մօրս՝ Մարիամ Ստեփանեանի յիշատակը, և յայտնեցին իրանց ցաւակցութիւնը անձամբ, նամակով և հեռագրով։ Նոյնպէս իմ խորին շնորհակալութիւնը բժշկապետ Ց. Գասպարեանին, որ մօրս երկարատև հիւանդութեան ժամանակ բժշկում էր նրան ձրիաբար, շարունակ այցելում էր ի մխիթարութիւն մօրս և ինձ։

Աղէքսանդր Ստեփանեան (Սանդրօ)

—

Բագու, 6 մարտի

Անցեալ 1912 թւին լրացաւ մեր շնորհալի բանաստեղծ Յովհաննէս Յովհաննիսեանի գրական գործունէութեան 30-ամեակը։ Այդ երկարամեայ գրական գործունէութեան ընթացքում Յովհաննէս Յովհաննիսեանի տուած բանաստեղծական երկերը հայ գրականութեան ամենագեղեցիկ էջերից մէկն են եղել։ Յ. Յովհաննիսեանի աչքի ընկնող բանաստեղծական տաղանդը և երկարամեայ գրական-ուսուցչական գործունէութիւնը, որ վաղուց ի վեր շահել են հայ հասարակութեան լայն խաւերի յարգանքն ու համակրանքը, ցանկութիւն առաջ բերին պատշաճաւոր կերպով տօնելու նրա 30-ամեայ գրական գործունէութեան յոբելեանը։

Բանաստեղծ և ուսուցիչ Յ. Յովհաննիսեանի յոբելեանը տօնելը նախաձեռնել էր Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի ուսուցչական խումբը, որի կազմին էր պատկանում նա երկար տարիներ, սակայն մի շարք անկանխատես հանգամանքներ խոչընդոտ հանդիսացան նախաձեռնողների գովելի ցանկութեան իրագործման։ Այժմ, երբ Յ. Յովհաննիսեանը պաշտօնով Բագու է տեղափոխվել, նրա յոբելեանական հանդիսակատարութեան նախաձեռնութիւնը իր վրա է վերցրել հայ մտաւորականների մի խումբ, որ ընտրել է այդ նպատակի համար առանձին յանձնաժողով 15 հոգուց բաղկացած։

Յոբելեանական յանձնաժողովը, յանձն առնելով կատարել այդ հաճելի պարտականութիւնը և միանգամայն վստահ լինելով հայրենի գրականութեան ջատագովների համակրութեան վրա, սրանով հրաւիրում է այն անձանց, որոնց համար թանգ է այս կուլտուրական տօնը, մասնակցել իրանց հաճելի եղանակով առաջիկայ հանդիսին, որը կայանալու է 1913 թւի ապրիլի 27-ին Բագւում։

Յանձնաժողովը խնդրում է հիմնարկութիւններից և մասնաւոր անձերից վաղօրօք յայտնել՝ յոբելեանական հանդիսին մասնակցելու եղանակի մասին։ Բոլոր գրագրութիւնները, ինչպէս և ուղերձները, շնորհաւորագրերը և նուէրները պէտք է ուղղել յանձնաժողովի նախագահի անունով։

Յանձնաժողովի նախագահ՝
Պօղոս Կարա-Մուրզա
Փոխ-նախագահ՝ Թադէոս Զաքարեան
Գանձապահ՝ Գեղամ Կոստանեան
Քարտուղար՝ Արամ Առաքելեան

Յ. Գ.—Նամակների համար կարելի է օգտվել հետեւեալ հասցէով՝ Баку, Павлу Макаровичу Кара-Мурза, կամ Russie, Baku. Mr. Paul Kara-Moursa (Milutinskaja, 4), իսկ հեռագիրների համար՝ Баку, Кара-Мурза. կամ Baku Karamoursa.

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

◆ Սկիւտարին ամբողջապէս հրդեհի մէջ է։ Վերջնական ամբակծութիւնը կատարվում է չեռնօգորական թագաւոր Նիկօլայի անմիջական ղեկավարութեամբ։

◆ Աւստրիայի և Չեռնօգորիայի միջադէպը այժմ հասել է ամենասուր դրութեան։ Ըստ աւստրիական պաշտօնական տեղեկութիւնների, չեռնօգորցիք ալբանիներից պահանջում են կամ ուղղափառութիւն ընդունել կամ մեռնել։

◆ Աւստրիական լրագիրները նոր կատաղի արշաւանք են սկսել Ռուսաստանի դէմ, որ, նրանց ասելով, գաղտնի պաշտպանութիւն է ցոյց տալիս Չեռնօգորիայի գործողութիւններին։

◆ Իտալիան իր ռազմի նաւատորմը պատրաստ է պահում, հաւատացած լինելով որ Սկիւտարի անկումից յետոյ անխուսափելի են միջազգային բարդութիւններ։

◆ «Н. В.»-ն Բաշմակօվին ուղարկեց Չեռնօգորիա և Սերբիա։

◆ Թիւրքական աղբիւրները հերքում են բուլղարների աջողութեան տեղեկութիւնները Չաթալջայի մօտ. ընդհակառակն թիւրքերը մեծ պարտութիւն են տուել թշնամուն ձեռք ձգելով կարևոր դիրքեր։

◆ Բ. Դուռը աղաչում է մեծ պետութիւններին մի կերպ հաշտութիւն կնքել տալ Թիւրքիայի և բալկանեան դաշնակիցների միջև անպայման մինչև Սկիւտարի և Ադրիանուպօլսի անկումը։

◆ Յունաց թագաւորին սպանող Սխինասը բնաւ հոգեկան հիւանդ չերևաց։ Նրա ասելով՝ ինքը սօցիալիստ է և սոսկ մի վայրկեան ինքնամոռացութեան մէջ ընկաւ թագաւորի սպանութիւնը կատարելու ժամանակ։ Սակայն նա բնաւ չէ փօշմանում իր արածից։

◆ Որոշված է Պետական Դումայի նոր շէնքութիւնը կառուցանել Պետերբուրգի Մարիեան հրապարակի վրա։

◆ Սէվաստօպոլ—Եալտա—Ալուշտա երկաթուղին կառուցանելու իրաւունքը վերջնականապէս ստացաւ ինժեներ Ուշակօվը, որին աջակցում են անգլիացի դրամատէրեր։ Վերջինները 50 միլիօն են յատկացրել գծի շուրջ կուրօրտներ հիմնելու համար։

◆ Առ 9 մարտի Պետական Դումայի ֆրակցիաների կազմը այսպիսի էր. աջակողմեան 64, նացիօնալիստ—88, կենտրոնին պատկանող—33, հոկտեմբերեան—102, մահմեդական—6, բէլօռուս-լեհ-լիտօվցիների խմբակ—16, լեհական կոլօ—9, առաջադիմական—48, կադէտ—58, աշխատաւորական—10, սօցիալ-դեմօկրատ—14։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

11 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Դումայի անդամ Խէրսօնի նահանգի պատգամաւոր Կովալօվը հրաժարվեց իր կոչումից։

Գրաւվեցին «Мусульманская Газета» լրագրի և «Аргусъ» ամսաթերթի համարները։ Դատ է յարուցված «Правда»-ի խմբագրի դէմ, իսկ մի յօդուածի համար միևնոյն թերթը ենթարկվեց 500 ռուբ. տուգանքի։ 500 ռուբլի տուգանքի ենթարկվեց «Веч. Время»-ի խմբագիրը։

Տեղեկատու բիւրօն հաղորդում է, որ լրագիրներում տպված այն տեղեկութիւնը, թէ ռոտմիստր Տրիչչէնկօն նշանակվում է առանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնեայ ներքին գործերի մինիստրի օգնականին կից, ստացածին է։

ՄՕՍԿՎԱ։ «Утро Россіи» թերթը ենթարկվեց 500 ր. տուգանքի։

ՄԻՆՍԿ։ Դուման որոշեց միջնորդել բանալու Մինսկում բժշկական ֆակուլտէտ և ուսուցչական ինստիտուտ։

ՌԷՅՄՍ։ Հարաւային բեւեռը քննելու համար յունիսին մեկնող խմբին մասնակցելու է նաև օդագնաց պօրուչիկ Պէնարը, որ աէրօպլանով կատարելու է օդերեւոյթաբանական դիտողութիւններ։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՃԻՒՂԸ

Արժեթղթերի կուրսերը

12 մարտի

I կ. ներք. փոխ. խ. տոմս.	456 ր.	— կ.
II » » »	354 ր.	— կ.
III Ազնուակ. բանկ. »	337 ր.	— կ.
4% Պետական ռենտա	93 ր.	87½ կ.
5% Արտաք. փոխառ. 1906 թ.	103 ր.	12½ կ.
5% Ներքին » 1905 » I հրատ.	104 ր.	87½ կ.
5% » » II հրատ.	104 ր.	87½ կ.
5% Պետ. Ազնւ. բանկ. գր. թ.	101 ր.	— կ.
4½ » » » »	90 ր.	75 կ.
4% » » » »	89 ր.	50 կ.
3½% » » » »	84 ր.	— կ.
5% Գիւղ. հող. բան. վկ.	101 ր.	— կ.
4½% » » » »	91 ր.	— կ.
4% » » » »	91 ր.	— կ.
5% Արտաք. փոխառ. 1908 թ.	104 ր.	87½ կ.

Օտարերկրեայ դրամների կուրսը

Լօնդօն 10 ֆ. ստեր.	95 ր.	25 կ.
Բեռլին 100 մարկ	46 ր.	56 կ.
Պարիզ 100 ֆրանկ	37 ր.	70 կ.
Թաւրիզ 10 ղրան	— ր.	— կ.
Կ. Պօլիս 1 լիրա	— ր.	— կ.

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազգականիս համար

Շնորհակալ եմ Ձեզանից Ձեր «Սիտրօվին» պրէպարատի համար, որը ես բերել տուի իմ մի ազգականի համար։ Մինչև օրս նա զգում է իրան շատ լաւ և ոգելից ոչ մի խմիչք չէ գործածում, որի համար և յայտնում եմ Ձեզ իմ անկեղծ շնորհակալութիւնը։ «Սիտրօվինը» դեղատներում շատ էժան է։ Ն. Ի. Սոկոլօվ։ Վորօնէժ։ 8 նոյեմբերի 1912 թ.
(П. 44510)

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Ձմերային երթեւեկութիւն)
Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)
ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—Արագ գնացքը № 2—10 ժ. 12 ր. առ. հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 30 ր., Գանձակ 2 ժ. 55 ր., Եւլախ 4 ժ. 26 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. եր., Բագու 11 ժ. 8 ր. գիշ.։ Պօստաւոր գնացքը № 4—12 ժ. 36 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 3 ժ. 30 ր. գիշ., Գանձակ 6 ժ. 41 ր. առ., Եւլախ 8 ժ. 38 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 1 ժ. 13 ր. ցեր., Բագու 5 ժ. 36 ր. ցեր.։ Մարդատար գնացքը № 6—6 ժ. 31 ր. եր., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 51 ր. եր., Գանձակ 11 ժ. 20 ր. գիշ., Եւլախ 12 ժ. 56 ր. գիշ., Հաջի-Կաբուլ 4 ժ. 40 ր. գիշ., Բագու 7 ժ. 53 ր. առ.։ Խառն գնացքը № 106 (Մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—5 ժ. 53 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 10 ժ. առ., Գանձակ 2 ժ. 31 ր. ցեր., Եւլախ 5 ժ. 45 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 29 ր. գիշ., Բագու 6 ժ. 54 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄ.—Մարդատար գնացքը № 11—10 ժ. 3 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 58 ր. գիշ., Բաթում 10 ժ. 21 ր. առ.։ Պօստատար գնացքը № 2—9 ժ. 50 ր. առ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 55 ր. ցեր., Բաթում 11 ժ. 7 ր. գիշ.։ Մարդատար գնացքը № 5—4 ժամ 38 ր. ցերեկվայ հասնում է Միխայլօվօ 8 ժ. 44 ր. եր., Բաթում 5 ժ. 56 ր. գիշ. Խառն գնացքը № 107 (մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—4 ժ. 20 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 10 ժ. 10 ր. առա., Բաթում 12 ժ. 26 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ.—Պօստատար գնացքը № 4/3—1 ժ. 11 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 30 ր. առ., Ալէքսանդրօպօլ 12 ժ. 7 ր. ցեր., Էջմիածին 5 ժ. 22 ր. ցեր., Ուլուխանլու 5 ժ. 49 ր. ցեր. (առանց Երևան մտնելու), Նախիջևան 10 ժ. 15 ր. եր., Ջուլֆա 11 ժ. 40 ր. գիշ.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 8/79 (միայն II և III կարգի վագօններով)—1 ժ. 6 ր. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 23 ր. եր., Ալէքսանդրօպօլ 12 ժ. գիշ., Էջմիածին 6 ժ. 29 ր. գիշ., Ուլուխանլու 6 ժ. 11 ր. առ., Երևան 5 ժ. 51 ր. առա.։ Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № 6/5—8 ժ. 10 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 3 ժ. 37 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ 7 ժ. 14 ր. առ., Կարս 10 ժ. 48 ր. առ.։

ԲՈՐԺՕՄ.—Մարդատար գնացքը № 95/10—3 ժ. 17 ր. ցեր., հասնում է Գօրի 5 ժ. 57 ր. ցեր., Բորժօմ 9 ժ. 13 ր. եր.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Արագ գնացքը № 1—9 ժ. 10 ր. եր. Պօստատար գնացքը № 3—9 ժ. առ.։ Մարդատար գնացքը № 5—3 ժ. 46 ր. ցեր.։ Խառն գնացքը № 107—3 ժ. 8 ր. գիշ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Արագ գնացքը № 12—8 ժ. 50 ր. առ., Պօստատար գնացքը № 4—11 ժ. 32 ր. գիշ.։ Մարդատար գնացքը № 6—5 ժ. 15 ր. ցեր.։ Խառն գնացքը № 106—5 ժ. 15 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Պօստատար գնացքը №40/3—8 ժ. առ.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 6К./5—1 ժ. 28 ր. ցեր.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 8Э/7—5 ժ. 28 ր. ցեր.։

ԲՈՐԺՕՄԻՑ.—Մարդատար գնացքը № 9/10Б—11 ժ. 22 ր. առ.։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ն Ե Ր Ը

«606»-ի և «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ 11—12 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Ց. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը՝

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Մ. Լ. ՌԵՆԻԳԵՐ-ԱՐԵՇԵՎԱ—6—7 ժ. մանկաբարձութիւն, կանանց և երեխայոց հիւ.։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—28

Դ Օ Կ Տ Օ Ր
Ա. ՇԱՀԲԱԶԵԱՆԸ
ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ
Շարունակում է ընդունել ամեն տեսակ հիւանդների և խորհրդակցութիւններ է կազմում պրօֆեսօրների հետ։ Նոր հասցէն՝ Berlin, N. W. Luisenstr. 67. Telephon Amt. Norden 92—74.
(Հ.) 148. 10—4

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։
Ընդունե- (12½—2 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչի փողոցի)։ Տելէֆօն № 1175.
(Հ. Կ.) 377. 100—76

„ՆՈՐ ՀՈՍԱՆՔ“
Գրական, գիտական, հասարակական և քաղաքական ԱՄՍԱԳԻՐ
Տարեկան 12 գիրք, իւրաքանչիւրը ոչ պակաս 160 մեծադիր էջից։
Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ի Ն Ը

Կովկաս և Ռուսաստան		Արտասահման	
Տարեկան	7 ր.	Տարեկան	24 ֆրանկ
Կէս տարվանը	4 ր.	Կէս տարվանը	14 »
Երեք ամիսը	2 ր. 25 կ.	Երեք ամիսը	8 »

Առանձին համարը 80 կոպ.
ՀՐԱՒԻՐՎԱԾ ԵՆ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ.
*Աբեղեան Ա., Ադոնց Ն., *Աթաբէկեան Լ., *Ալիխանեան Յ., *Ահարոնեան Ա., *Աղբալեան Ն., *Անանուն Դ., *Արա—ս, Բարսեղեան Գ. (Թիւրքիա), *Բժիկեան Հ. Ղ. (Թիւրքիա), Գաբրիէլեան Դ., *Գարդիշեան Գ., *Դանիէլեան Լ., *Դեմիրճեան Դ., Եսայեան տիկ. Զ. (Թիւրքիա), Զ. Ս. (Թիւրքիա), Զարդարեան Ռ. (Թիւրքիա), Զոհրապ Գ. (Թիւրքիա). *Թումանեան Յովհ., Իսահակեան Աւ., *Լազարեան Յովհ., *Լէյլի, *Լիսիցեան Ստ., Խաչ (Թիւրքիա), *Խանզադեան Ց., *Խատիսեան Գ., Խ. Գ. (Թիւրքիա), *Ղազարեան Ա., *Ղլտճեան Ս., Մակինցեան Պ., *Մանուէլեան Մ., Մասէհեան Յովհ.-Խան, *Միրզայեան Յովս. (Պարսկաստան), *Միսաքեան Շ. (Թիւրքիա), *Միքայէլեան Կ., *Մուսայէլեան Հ., *Յակոբեան Ս., *Յարութիւնեան Մ., *Յովհաննիսեան Աբ., Յովհաննիսեան Մ., *Յովհաննիսեան Յովս. (Պարս.), *Յովհաննիսեան Տ., *Շանթ Լեւոն, *Շահխաթունեան Աւ., Պիճիկեան Գ., *Ջամալեան Ա., *Ռէն, *Սէյրի, Սուրխաթեան, *Վալադեան Վ., Տէրեան Վ., *Տէրտէրեան Ա., *Տէր-Պօղոսեան Ա., Տէր-Օհանեան Վ., *Տիգրանեան օր. Ա., *Տիգրանեան Ս., *Փափազեան Վ., Քիւֆէճեան Յ. (Թիւրքիա), Օտեան Ե. (Թիւրքիա), *Ֆրանգեան Ե. և ուրիշները։

№ 1-ը լոյս կը տեսնի մարտի վերջին։

Նիւթեր ու դրամ ուղարկել հետեւեալ հասցէով՝ Тифлисъ, редакція «Норъ Осанкъ», արտասահմանից՝ Tiflis (Caucase) Rédaction de la revue «Nor Hossank».
Ծանօթ.—Աստղանիշներով անձինք, մինչև մարտի 1-ը, արդէն գրաւոր կամ բերանացի յայտնել են իրանց համաձայնութիւնը։
(17, 21.) 196. 3—1

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный